

POZNAVANJE DIJALEKTNIH RIJEČI UČENIKA TRGOVAČKOGA SMJERA

JOSIP MILETIĆ

Sveučilište u Zadru
Odjel za kroatistiku
Obala kralja Petra Krešimira IV. 2, HR-23000 Zadar
jmiletic@unizd.hr

UDK: 811.163.42'282:371.21.0
14.53(497.5)
37.02: 811.163.42
Izvorni znanstveni članak
Primljen: 26. 7. 2018.
Prihvaćen za tisak: 27. 11. 2018.

U radu se donose rezultati istraživanja provedenoga s ciljem utvrđivanja poznavanja dijalektnih riječi učenika trgovačkoga smjera. Terensko je istraživanje provedeno u trima razredima Trgovačke škole u Splitu i trima razredima Srednje škole Vrbovec. Sto pedeset i tri učenika odgovarala su na anketna pitanja. Učenicima je u splitskoj školi bilo ponuđeno sto riječi koje su uobičajene u Prigorju i Slavoniji, a u vrbovečkoj su školi učenici trebali prepoznati sto riječi koje su uobičajene u Dalmaciji i Slavoniji. Izračunat je prosječan broj prepoznatih riječi u svim razredima, a u nastojanju određenja realnijega odnosa prepoznatih i neprepoznatih riječi utvrđivalo se koliko je učenika prepoznalo svaku riječ i koje je riječi prepoznalo najviše učenika. Usporedbom učeničkih odgovora rješavala se i istraživačka dvojba: izražavaju li se učenici na hrvatskome jezičnom standardu ili u njihovu izražavanju prevladava dijalekt? Nastojala se odrediti i sposobnost njihova izražavanja. Analiza je neprijeporno pokazala da učenici uglavnom prepoznaju izrazito mali broj riječi iz drugih hrvatskih regija. Međutim, valja istaknuti da su učenici Trgovačke škole Split u prosjeku prepoznali gotovo tri puta više riječi od učenika Srednje škole Vrbovec. Vrbovčani se uglavnom služe jezičnim standardom, a Splitsani češće odgovaraju na dijalektu. Rezultati su istraživanja pokazali da učenici prvih razreda imaju najbolje sposobnosti izražavanja. Zbog ustanovljenoga nedovoljnog poznavanja hrvatskih narječja i govora učenicima bi prodavačkoga smjera, koji zbog prirode posla često mijenjaju radnu sredinu, trebalo povećati broj sati iz područja dijalek-

KLJUČNE RIJEČI:

dijalektologija, hrvatski jezik, nastava, prodavač

tologije kako bi lakše prevladali nedostatke u komunikaciji s ljudima iz različitih hrvatskih regija. To bi bilo dobro i za ostala uslužna zanimanja. Zbog utvrđenoga stanja izražavanja učenika u Dalmaciji na dijalektu trebalo bi se ozbiljnije pozabaviti didaktikom hrvatskoga standardnog jezika u nastavi ostalih nastavnih predmeta.

UVOD

Dosta se metodičara hrvatskoga jezika bavilo učeničkim zavičajnim idiomom u kontekstu nastave Hrvatskoga jezika. Težak u knjizi *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1* (1996) donosi pregled pristupa narječjima u europskome školstvu od 19. stoljeća. Uočava da su narječja zapostavljena u talijanskom, francuskom i češkom obrazovnom sustavu, a kod nas su pobjedom karadžićevsko-daničićevske struje neizravno proganjana iz hrvatskih škola, u kojima nije bilo neuobičajeno čuti opaske učitelja poput: “Kako to govoriš? Kaži to lijepo književnim jezikom!” (Težak 1996: 408). Posebice su bile nepoželjne kajkavske i čakavske riječi, čak i onda kad su bile ustaljene u hrvatskoj jezičnoj praksi (Težak 1996). To potvrđuje i novija analiza nastavnih planova i programa koju donosi Turza-Bogdan (2011). Domaći su istraživači suglasni sa stranim (Cheshire 2007) u pogledu nužnosti uvažavanja učenikova narječja, odnosno jezika kojim govori prilikom dolaska u školu (Peruško 1961, Težak 1996, Granić 2002, Visinko 2010, Ljubešić 2011, Turza-Bogdan 2013 i drugi). Većina se bavi problematikom narječja u osnovnoškolskoj nastavi. Promatrajući načelo zavičajnosti u različitim kontekstima nastave nastoje ostvariti osnovni nastavni cilj: “osposobljavanje učenika za jezičnu komunikaciju u svim priopćajnim situacijama u kojima se može zateći učenik osnovne škole” (Nastavni plan i program za osnovnu školu 2006: 25). Pritom uvažavaju kulturološke i didaktičke razloge unošenja dijalektoloških i dijalektalnih sadržaja u nastavni program zbog osobite uloge hrvatskih narječja u oblikovanju jezika starije i novije hrvatske književnosti, ali i zbog važne uloge u standardizacijskim procesima (Težak 1996: 409):

- “kulturološki, koji proizlazi iz uloge i važnosti narječja u hrvatskoj kulturi
- didaktički, koji proizlazi iz potrebe da se mjesni govor učenika iskoristi za što uspješnije upoznavanje i svladavanje standardnog jezika” (Težak 1996: 409).

Istražujući stavove nastavnika o kajkavskome narječju, Turza-Bogdan (2009) zaključuje da je konotacija pojma “kajkavsko narječje” pozitivnija kod nastavnika koji

pripadaju kajkavskom govornom području. Istraživanje je provedeno na uzorku učitelja razredne nastave i učitelja hrvatskoga jezika, od kojih je jedan dio geografski pripadao kajkavskome narječju, dok s drugim dijelom to nije bio slučaj. Pokazalo se da “govornici narječja imaju pozitivan stav o svome narječju i to (...) bez obzira na vrstu obrazovanja (Turza-Bogdan 2009: 188)”, dok “oni koji nisu govornici narječja, pozitivniji stav o tome narječju stječu obrazovanjem” (Turza-Bogdan 2009: 189). Dakako, riječ je o profesorima hrvatskoga jezika koji su o toj problematici bolje educirani od učitelja razredne nastave. Autorica apostrofira ulogu nastavničkih fakulteta u formiranju stavova budućih nastavnika u realizaciji kvalitetne nastave o narječjima i uspješnoga provođenja načela tronarječnosti hrvatskoga jezika i književnosti u nastavi “jer nastavnik posreduje u nastavnom procesu učenicima svoje vrijednosne sudove i stavove. O afektivnim stavovima nastavnika ovisi i način realizacije nastavnih sadržaja. To utječe na motiviranje učenika za nastavu, odabir sadržaja, komunikaciju u nastavi, vrednovanje i ostale sastavnice nastavnog procesa” (Turza-Bogdan 2009: 189). Turza-Bogdan (2013) u knjizi *Kajkavsko narječje u nastavi hrvatskoga jezika / Prilozi za osnovnoškolsku nastavu* na temelju ispitivanja učenika prilikom interpretacije kajkavskoga teksta zaključuje da postoji znatno veće zanimanje učenika za kajkavsko narječje nego što to uočavaju njihovi nastavnici. Zanimanje učenika nije uvjetovano (ne)pripadanjem kajkavskom govornom idiomu, uzrastu ili interpretiranoj književnoj vrsti. Analizirajući zastupljenost slavonskoga dijalekta u udžbenicima hrvatskoga jezika i književnosti, Petrović i Brač (2008) dotiču se i dijalektologije u srednjoškolskoj nastavi: “Iako je jezično obrazovanje isključivo usmjereno učenju standardnoga jezika, i nestandardne idiome, ponajprije dijalekte, valja uključiti u odgojni i obrazovni proces. Hrvatska je tronarječnost unikatnom među slavenskim jezicima i kao takvu treba je sustavno i brižljivo njegovati. Stoga se odnosu hrvatskoga standardnoga jezika i hrvatskih dijalekata u okviru osnovnoškolske i srednjoškolske nastave hrvatskoga jezika i književnosti mora pristupiti odmjereno i promišljeno” (Petrović i Brač 2008: 175).

U radu ćemo se, za razliku od većine domaćih istraživača usmjerenih na osnovnoškolsku nastavu o narječjima, pozabaviti poznavanjem dijalektalnih riječi kod srednjoškolskih učenika, konkretno učenika trgovačkoga smjera. Uobičajena je pojava da mladi trgovac po dolasku u novu sredinu na kupčev upit odgovara da nekoga artikla (predmeta ili vrste robe) nema u trgovini, a zapravo ga ima, samo on ne razumije njegovu dijalektanu riječ, katkada ni standardnu. Ponukani tim nerijetkim događajima, koje smo svi barem nekoliko puta doživjeli, odlučili smo provesti istraživanje. Pod poznavanjem dijalektalnih riječi nećemo se ograničiti samo na dijalektalne lekseme, “jer je iznimno mali broj jezičnih izoglosa koje povezuju sve mjesne govore jednoga narječja (...) a osobito je mali broj takvih izoglosa koje bi pritom bile razlikovne u odnosu na ostala

dva narječja i standardni jezik” (Milas 2016: 16), već ćemo uključiti i regionalizme i lokalizme, jer su pojedini analizirani leksemi svojstveni ponajviše nekom mjesnom govoru ili skupini mjesnih govora, dok se neki prostiru i izvan područja jedne regije.

Rad je dio širega istraživanja provedenog s ciljem utvrđivanja prilagođenosti nastave hrvatskoga jezika učenicima iz sektora ekonomije, trgovine i poslovne administracije. Istražit ćemo karakteristike zanimanja koje učenici toga usmjerenja stječu uspješnim završetkom srednje trgovačke škole. Dobit ćemo uvid u specifične potrebe toga obrazovnog smjera u nastavi hrvatskoga jezika. Polazeći od hipoteze o nedovoljnom poznavanju hrvatskih narječja i govora učenika trgovačkog smjera, provest ćemo anketu o poznavanju standardnih i dijalektnih riječi. Istraživanje ćemo provesti u dvjema hrvatskim regijama, Dalmaciji i Prigorju. Usporedbom učeničkih odgovora nastojat ćemo utvrditi izražavaju li se učenici na hrvatskome jezičnom standardu ili u njihovu izražavanju prevladava dijalekt te odrediti sposobnost njihova izražavanja.

OPIS POSLOVA I RADNIH ZADATAKA ZANIMANJA “PRODAVAČ”

Kako bismo mogli što preciznije odrediti odgovarajuće potrebe u govornoj i pisanoj komunikaciji trgovaca, moramo utvrditi specifična obilježja toga zanimanja. Analizirat ćemo nekoliko vodiča kroz zanimanja¹ Ministarstva znanosti, prosvjete i sporta koji se nude učenicima završnih razreda osnovne škole i njihovim roditeljima, kao i stručnim službama kojima je zadaća savjetovati učenike i pomoći im u odabiru budućega zanimanja, u skladu s njihovim sklonostima te mentalnim i fizičkim predispozicijama. Također ćemo se poslužiti relevantnim podatcima o navedenom zanimanju iz *Jedinstvenoga nastavnog plana i okvirnoga obrazovnog programa za zanimanje prodavač*.²

Obrazovni program za izobrazbu prodavača omogućava učenicima koji završe taj obrazovni smjer zapošljavanje u najrazličitijim trgovačkim strukama (Upis u srednju školu 2003: 83). Prodavači su osposobljeni za prodaju robe na malo i veliko, njezino preuzimanje, kvantitativno i kvalitativno nadziranje, sortiranje i skladištenje, nabavu i izbor narudžbi, prijevoz robe, kao i za niz administrativnih poslova (financijska

¹ *Vodič kroz zanimanja. Izaberite između 260 zanimanja*. Zagreb: Razbor, 1998.; *GDJE ZAŠTO KAKO u srednju školu i zanimanje?*, Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, Zagreb, 2000.; *Upis u srednju školu 2003.*, Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske / Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2003.

² Jedinstveni nastavni plan i okvirni obrazovni program za zanimanje prodavač, Ministarstvo gospodarstva rada i poduzetništva, 2007. (Narodne novine 080/2007).

evidencija, blagajnički obračun, skladišna evidencija, kartoteka robe, evidencija narudžbi i rokova i slično) (GDJE ZAŠTO KAKO u srednju školu i zanimanje? 2000: 45–46). Mogu se zaposliti na svim mjestima gdje se može prodavati roba. Prodavaonice kupcima nude različite proizvode (Vodič kroz zanimanja. Izaberite između 260 zanimanja 1998: 194).

Neovisno o vrsti proizvoda koje nudi, glavna je zadaća prodavača “zainteresirati kupca za proizvode koje prodaje. Pritom opisuje kupcu osobine proizvoda, pokazuje mu kako se proizvodom rukuje i upoznaje ga s različitim mogućnostima njegove uporabe. Pokazuje i različite modele, boje ili veličine proizvoda. Upoznaje kupca s cijenama proizvoda i mogućnostima plaćanja. U nastojanju da proda robu prodavač ljubazno i strpljivo razgovara s kupcem, pokazuje mu razne proizvode i objašnjava prednosti u odnosu na ostale slične proizvode na tržištu. Ukratko, vještom komunikacijom nastoji ga nagovoriti na kupnju” (Vodič kroz zanimanja. Izaberite između 260 zanimanja 1998: 194–195).

U prodavaonicama tipa samoposluživanja prodavač će kupca koji se ne snalazi uputiti u kojem se dijelu trgovine nalazi traženi proizvod. Praktičnim će savjetima pomoći kupcu u odabiru robe (Vodič kroz zanimanja. Izaberite između 260 zanimanja 1998: 195). Jednom od izrazito poželjnih osobina uspješnoga prodavača ističe se “sposobnost lakoga i učinkovitoga usmenoga komuniciranja. Uspješnost u poslu ovisi o dojmu koji prodavač ostavlja na kupca. Uvjerljivi prodavači dobro usklađuju svoje verbalne (ono što govore), neverbalne (govor tijela) i simboličke poruke (urednost, način odijevanja, frizura i sl.). Taktičnost, ljubaznost i strpljenje vrlo su važne osobine, jer se među kupcima mogu susresti i zahtjevni i ‘teški’ pojedinci” (Vodič kroz zanimanja. Izaberite između 260 zanimanja 1998: 195). Uz učinkovitu komunikaciju s kupcima, dobar prodavač mora biti sposoban uspješno komunicirati i sa suradnicima u trgovini (Jedinstveni nastavni plan i okvirni obrazovni program za zanimanje prodavač 2007: 1).

SADRŽAJI DIJALEKTOLOGIJE U PROGRAMU HRVATSKOGA JEZIKA ZA TROGODIŠNJE STRUKOVNE ŠKOLE

Bez obzira na to što nastava hrvatskoga jezika učenika primarno osposobljava za komunikaciju hrvatskim jezičnim standardom, prodavač će se nerijetko u određenim sredinama susretati s osobama koje loše vladaju tim jezičnim kodom ili pak inzistiraju na komunikaciji svojim dijalektom, odnosno mjesnim govorom. Zbog toga bi bilo dobro da prodavač i na taj način praktično može ugoditi kupcu. Analizirat ćemo program hrvatskoga jezika po kojem se obrazuju prodavači da bismo vidjeli jesu li predviđeni nastavni sadržaji koji

bi stručnjacima toga smjera omogućili kvalitetnu komunikaciju na hrvatskim dijalektima.

Budući prodavači slušaju hrvatski jezik po programu hrvatskoga jezika za trogodišnje strukovne škole³ (3+3+3). Nastavni predmet uključuje tri nastavna područja: *hrvatski jezik, hrvatska i svjetska književnost te jezično izražavanje* (Hrvatski jezik za trogodišnje strukovne škole 1995: 26). U uvodnom se dijelu napominje da se program hrvatskoga jezika za trogodišnje strukovne škole “sadržajno, metodološki i konceptijski povezuje s Programom hrvatskoga jezika za osnovnu školu i s njim čini zajednički sustav jezičnog i književnog odgoja i naobrazbe” (Hrvatski jezik za trogodišnje strukovne škole 1995: 26) te se “ostvaruje višom teoretskom razinom u pristupu jezičnim i književnim sadržajima te novim, složenijim organizacijskim oblicima odgojno-naobrazbene djelatnosti” (Hrvatski jezik za trogodišnje strukovne škole 1995: 26). On, dakako, kao i svi srednjoškolski programi nastali sredinom devedesetih godina prošloga stoljeća, zaostaje za suvremenijim *Planom i programom za osnovne škole* iz 2006. godine, kao što je to dobro istaknuo Ljubešić uspoređujući gimnazijski program s programom hrvatskoga jezika za osnovne škole (Ljubešić 2011: 16). Najveća bi se zamjerka izradi programa hrvatskoga jezika za gimnazije i strukovne škole mogla dati na prekratak rok same izrade. Izrađivani su pola godine, dok je javna rasprava trajala nepunih mjesec dana. Izostalo je i jednogodišnje eksperimentalno provjeravanje programa (Pandžić 2001: 75; Benjak 2001: 70). To je svakako moglo biti uzrokom određenih propusta.

U uvodnoj se napomeni o nastavnome području *hrvatski jezik*, uz već spomenuti polazak od dostignute programske razine nastave hrvatskoga jezika u osnovnoj školi i uspostavljanja više teoretske razine učenja (Hrvatski jezik za trogodišnje strukovne škole 1995: 26), apostrofira da se “povećavaju posebno obveze praktičnog bavljenja jezikom. Stječu se znanja i sposobnosti za služenje jezikom u svim komunikacijskim situacijama. Nastava hrvatskoga jezika uspostavlja suodnos s nastavom hrvatske i svjetske književnosti te nastavom jezičnog izražavanja, baveći se jezikom kao sredstvom komunikacije, posebice stručne komunikacije, i umjetničkoga stvaranja” (Hrvatski jezik za trogodišnje strukovne škole 1995: 26). Dakle, u žarištu je komunikacijska funkcija jezika i praktični pristup koji će učenike osposobiti za sve poslovne situacije, što je u skladu s Težakovim načelom opće naobrazbe i stručne usmjerenosti (Težak 1996: 94).

³ Hrvatski jezik za trogodišnje strukovne škole, Glasnik ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske, posebno izdanje, Zagreb, 1. kolovoza 1995. Autori Nastavnog programa hrvatskoga jezika za trogodišnje strukovne škole su: dr. Vinko Brešić, Iva Bubalo, dr. Dunja Fališevac, Olga Jambrec, Vesna Muhoberac, dr. Vlado Pandžić, dr. Ivo Pranjković, dr. Marko Samardžija (voditelj), dr. Stjepko Težak.

U okviru nastavnoga područja *hrvatski jezik* u 1. razredu predviđena je usporedba hrvatskoga standardnog jezika i njegovih narječja: razlike, veze, utjecaji te obrada prozodijskih značajki hrvatskih narječja. U nastavnome području *hrvatska i svjetska književnost* predviđena je obrada dijalektalne poezije: Mate Balota, Roženice – D. Domjanić, Ciklame, krvave ciklame. U 2. razredu u okviru nastavnoga područja *hrvatski jezik* predviđeno je uspoređivanje morfoloških značajki hrvatskih narječja prema hrvatskome standardnom jeziku. U 3. razredu u okviru nastavnoga područja *hrvatski jezik* obrađuju se funkcionalni stilovi hrvatskoga standardnog jezika pa je u sklopu toga predviđena obrada standardnojezičnog i dijalektalnog leksika, što nam je posebno u fokusu istraživanja. Vidjet ćemo u sklopu istraživanja u kojoj su mjeri učenici upoznati s dijalektalnim leksikom. U nastavnome području *hrvatska i svjetska književnost* predviđena je obrada dijalektalnih djela: alternativno su ponuđeni Fran Galović, Kopači i Jesenski veter ili Dragutin Domjanić, Bele rože i Portret, potom Miroslov Krleža, Ni med cvetjem ni pravice ili Lamentacija o štibri, Mate Balota, Dragi kamen, Drago Gervais, Nonić, Mihovil Pavlek Miškina, Cuzeku.

TIJEK ISTRAŽIVANJA

Proveli smo terensko istraživanje s ciljem utvrđivanja poznavanja dijalektnih riječi učenika trgovačkoga smjera. Istraživanje smo proveli u dvjema hrvatske regije, Dalmaciji i Prigorju.

SUDIONICI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje smo proveli u trima razredima Trgovačke škole u Splitu (od prvoga do trećega razreda) i trima razredima Srednje škole Vrbovec (od prvoga do trećega razreda). Učenicima je na satu podijeljen anketni upitnik koji su trebali ispuniti.

ISPITNI MATERIJAL

Za ispitivanje poznavanja dijalektnih riječi učenika trgovačkoga smjera pripremili smo anketni upitnik sa sto riječi za koje su učenici trebali upisati istoznačnice. Učenicima u Splitu ponuđeni su dijalektni izrazi iz Prigorja i Slavonije, a učenicima u Vrbovcu dijalektni izrazi iz Dalmacije i Slavonije i po nekoliko standardnih riječi. Uče-

nicima je u Srednjoj školi Vrbovec od ukupno sto riječi u testu ponuđeno osamdeset sljedećih dalmatinizama, odnosno dijalektalnih izraza karakterističnih za grad Split i dvadeset izraza karakterističnih za Slavoniju: *špaline, škafetin, kušin, veštit, katriga, štikadent, bokun, malta, lata, špigete, špina, vešta, kotula, šoldi, takujin, lavandin, kain, feta, fažol, pijat, kašeta, mašklin, kaciola, škrovađa, traversa, karijola, koltrine, perun, pošada, karmin, bonegracija, poma, manistra, ponistra, kukumar, furešti, vida, kvarat, gurla, polpeta, portun, fjok, žvelto, imbotida, kapelin, prežun, kacavida, bruškin, ražentati, puntižela, babarin, švera, grop, pinel, điletin, beštimati, mudante, postole, kućarin, montura, ferata, kantun, fumar, šufit, skale, lancun, tapet, banak, banj, pirija, teća, kvasina, orzo, murva, kapula, salbun, šugaman, pitar, pitura, ređipet, trpeza, avlija, oroz, sirče, rajnika, bure, ćilim, bešika, odžak, klozet, lona, čantati, rina, pendžer, kecelja, tepsija, pertle, trenica, fruštuk i bretele*. Splićanima je ponuđeno sljedećih osamdeset dijalektalnih izraza karakterističnih za Prigorje i dvadeset izraza karakterističnih za Slavoniju: *vanjkuš, pleh, melja, mort, štrik, žniranci, penezi, šrajtoflin, ceh, šnita, bažul, raca, žuga, kramp, šeflja, protvanj, fertun, tačke, firange, štift, šplenta, karniš, paradajz, obluk, šaraf, frtalj, hamper, žlijeb, rina, faširanec, haustor, mašlin, kahlica, tuhica, perina, škriljak, špahtla, sekret, fosna, cajger, vuzel, penzl, lajbek, remen, cug, ćošak, rafung, odžak, lojtre, plahta, trater, bure, lijevak, lagev, flaša, delati, rajnika, sirče, betežen, ocet, zubače, rasove, pevec, zajec, dud, biber, makaze, pesek, peškir, tat, moler, maljati, tegla, trpeza, okrečiti, fiškal, burma, šarafciger, ajncug, špiglo, bretele, šajtofl, šos, gajba, čerešnje, kecelja, vugorek, ti-jesto, dotepenec, komora, jamrati, fletno, rešt, čantati, drotkefa, flajšmašina, tepsija, escajg, obleka i partikla*. Među njima se nalazi i nekoliko riječi hrvatskoga standardnog jezika, s ciljem utvrđivanja učeničkog poznavanja leksika hrvatskoga jezičnog standarda. Pri sastavljanju riječi za testiranje obavljen je razgovor s više izvornih govornika s područja grada Vrbovca i okolice, iz Splita te iz Osijeka i Slavonskoga Broda. Anketni upitnik sadrži riječi iz različitih područja života. Nastojali smo skupiti određeni korpus riječi s kojima se trgovci svakodnevno mogu susresti u razgovoru s kupcima, kao i u neformalnome razgovoru s njima. Uz uobičajene živežne namirnice, kućne potreštine, odjeću, hranu, alat, biljke i životinje, spominju se razne stvari iz svagdašnje uporabe, dijelovi kuće, kućni poslovi i slično. Riječi su odabirane prema modelu upitnika za izradu Hrvatskoga dijalektološkog atlasa i podlistka *Večernjeg lista* u kojem se na temelju anketiranja prolaznika obrađivalo poznavanje dijalektalnih riječi u Splitu i Zagrebu.

Stari splitski govor pripada čakavskomu narječju (Bezić 2016: 39), a ubraja se u njegov južnočakavski dijalekt. Taj se urbani govor sve brže udaljava od izvornoga oblika zbog izloženosti utjecajima novoštokavskih ikavskih govora Dalmatinske za-

gore i Hercegovine, odakle mu pristiže najveći broj novih stanovnika te zbog sve intenzivnijega utjecaja štokavskoga standardnog jezika, ali i, u manjoj mjeri, čakavskih govora splitskoga arhipelaga (Bezić 2016: 39; Menac-Mihalić i Menac 2011: 7, 9). Splitski je govor u osnovi ikavski (Jutronić 2013: XV). Karakteriziraju ga čakavski i štokavski elementi (Menac-Mihalić i Menac 2011: 7). U nedostatku odgovarajućega oblika u svome idiomu izvorni će splitski govornik inkorporirati odgovarajući ijekavski standardni oblik, ali će ga fonološki prilagoditi (primjerice *vijeće – vijeće*) (Jutronić 2013: XV).

Naglasni sustav splitskoga govora sastoji se od pet naglasaka: kratkosilaznoga (ä), kratkouzlaznoga (à), dugosilaznoga (â), dugouzlaznoga (á), akuta (ã) i dužine (ā) (Menac-Mihalić i Menac 2011: 15). Za taj je mjesni govor karakterističan *podijeljeni naglasak* (Menac-Mihalić i Menac 2011: 17), “naglasak koji se u određenim situacijama ostvaruje na dva sloga, često je potvrđen dugi silazni na zadnjem slogu prezenta, a na prethodnom se slogu ostvaruje uzlazni (kratki ili dugi) Iako je to uobičajen izgovor, akcent se osobito kod mlađih govornika, može ostvariti i samo na prvom slogu” (Menac-Mihalić i Menac 2011: 17).

Govor Vrbovca pripada križevačko-podravskomu dijalektu kajkavskoga narječja. Ivšić (1936: 47–195) u svojoj akcenatskoj podjeli kajkavski vrbovečki govor smješta u IV., mlađu skupinu, konkretnije u 6. tip te skupine, dok po strukturnoj podjeli prozodijskih sustava kajkavskoga narječja spada u 11. sustav A. b. skupine (Kalinski i Lončarić 1994: 109).

Vrbovečki govor ima monofonški vokalski sustav, s različitim inventarom razlikovnih jedinica u dugim i kratkim slogovima (Kalinski i Lončarić 1994: 105). U kratkim je slogovima, naglašenima i nenaglašenima, sedam jedinica: *i, e, ě, a, o, ɔ, u* (Kalinski i Lončarić 1994: 105). U dugim je slogovima, naglašenima i nenaglašenima, šest jedinica: *i:, u:, e:, ɔ:, ě:, a:* (Kalinski i Lončarić 1994: 105).

ANALIZA REZULTATA

Na temelju analize ispunjenih anketnih upitnika ispitat ćemo postoji li statistički značajna razlika u broju prepoznatih dijalektnih riječi učenika s obzirom na razred i mjesto u kojem žive. Zatim ćemo u svakom razredu utvrditi koliko je svaki pojedini učenik prepoznao riječi iz drugih hrvatskih regija. Iz toga ćemo izračunati koliki je prosječan broj prepoznatih riječi po učeniku za taj razred. Utvrdit ćemo i na koliko posto riječi u testu cjelokupni razred uopće nije odgovorio, odnosno koliko posto riječi u testu ima da ih ni jedan učenik nije prepoznao. Potom ćemo, da bismo imali realniji

odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi, za svaku prepoznatu riječ utvrditi koliko ju je učenika prepoznalo. Tako će se vidjeti i koje je riječi prepoznao najveći broj učenika. Za svaku prepoznatu riječ usporedit ćemo dobivene odgovore na standardu i na dijalektu kako bismo utvrdili izražavaju li se učenici na standardu ili u njihovu izričaju prevladava dijalekt. Učenike smo zamolili da nam riječi koje prepoznaju opišu punom rečenicom, a ne samo istoznačnicom. Zbog toga ćemo za svaku prepoznatu riječ usporediti dobivene odgovore dane cijelom rečenicom ili jednom riječju, odnosno kratkom sintagmom od dvije-tri riječi. Ta će nam usporedba poslužiti za utvrđivanje sposobnosti učeničkoga izražavanja. Prokomentirat ćemo i riječi koje su zamijenili riječima sličnoga značenja. Utvrdit ćemo koje se to riječi ponavljaju, kod koliko učenika i kako su ih opisali. Izdvojit ćemo i riječi koje su nejasno opisane, a iz opisa se ne može točno zaključiti na što se konkretno misli. Prokomentirat ćemo i pogrešne, a zanimljive odgovore koji se redovito ponavljaju.

Najprije ćemo ispitati postoji li statistički značajna razlika u broju prepoznatih dijalektalnih riječi učenika trgovačkoga smjera s obzirom na razred i mjesto u kojem žive.

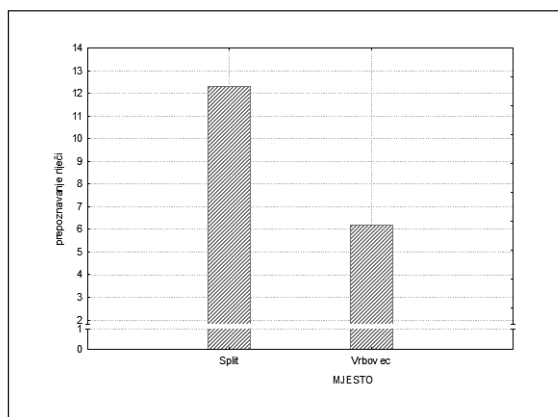
TABLICA 1. *Deskriptivni parametri po razredima trgovačkoga smjera iz Splita i Vrbovca koji su sudjelovali u istraživanju prepoznavanja dijalektalnih riječi*

RAZRED	MJESTO	N	M	sd	min	max
1	Split	22	13,59	5,70	3	23
	Vrbovec	30	4,67	2,26	1	8
2	Split	25	11,28	5,00	2	23
	Vrbovec	21	6,04	4,10	1	14
3	Split	30	12,20	5,99	1	28
	Vrbovec	25	8,08	4,78	1	17

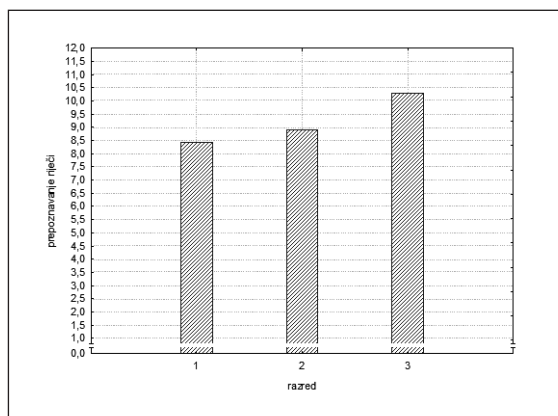
TABLICA 2. *Ispitivanje razlika u broju prepoznatih dijalektalnih riječi učenika usmjerenja "prodavač" s obzirom na razred i mjesto u kojem žive*

	SS	df	MS	F	p
razred	58,60	2	29,30	1,28	0,28
mjesto	1402,79	1	1402,79	61,34	0,00
razred*mjesto	164,20	2	82,10	3,59	0,03

Postoji statistički značajna razlika u broju prepoznatih dijalektalnih riječi između učenika koji žive u različitim mjestima ($F=61,34$, $p<0,000$) (Tablica 2, Slika 1). Učenici koji žive u Splitu izrazito bolje prepoznaju dijalektalne riječi od učenika iz Vrbovca. Kao što je vidljivo na slici, moglo bi se reći kako su učenici u višim razredima nešto uspješniji u prepoznavanju dijalektalnih riječi u odnosu na učenike nižih razreda. Međutim, statističkom obradom rezultata pokazalo se da ipak ne postoji statistički značajna razlika u broju prepoznatih riječi s obzirom na razred koji učenici pohađaju. (Tablica 2, Slika 2).

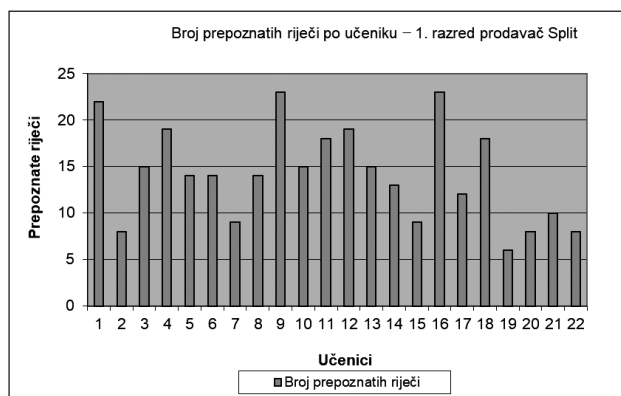

SLIKA 1. Prikaz rezultata pri prepoznavanju dijalektalnih riječi s obzirom na mjesto u kojem učenici žive

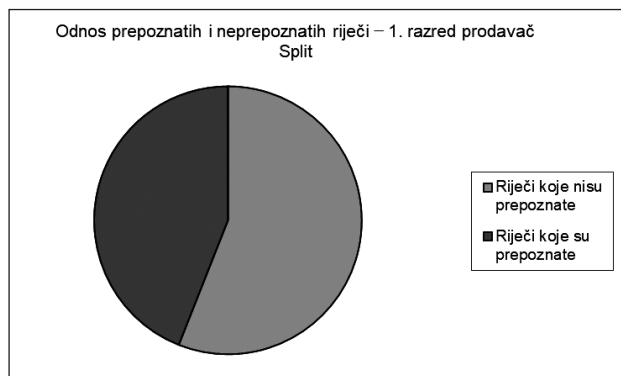
SLIKA 2. Prikaz rezultata pri prepoznavanju dijalektalnih riječi s obzirom na razred koji učenici pohađaju

Započet ćemo analizom rezultata testa učenika iz Trgovačke škole Split. Prvo ćemo analizirati prvi razred trgovačkoga smjera. Na sljedećoj slici prikazani su rezultati prepoznatih riječi svakoga pojedinog učenika toga razreda. Testiranju je pristupilo dvadeset i dvoje učenika.

SLIKA 3. Broj riječi koje je prepoznao svaki učenik prvoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Kada se izračuna prosjek razreda, svaki je učenik prvoga razreda trgovačkoga smjera iz Trgovačke škole Split prosječno prepoznao 14,18 % riječi iz drugih hrvatskih regija. Na sljedećoj slici prikazat ćemo odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi koje su prepoznavali učenici tog razreda.

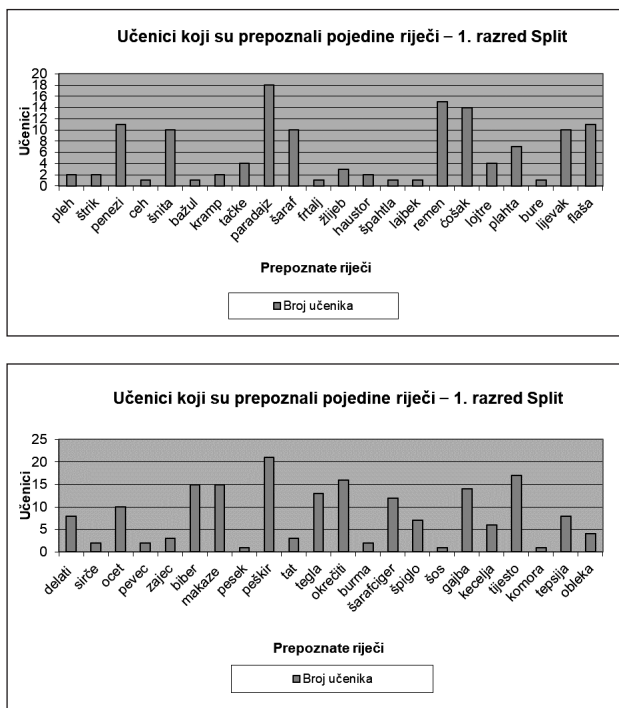

SLIKA 4. Odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi kod učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Kao što možemo vidjeti na grafikonu, veći je postotak riječi koje nitko od učenika nije uspio prepoznati od onih koje je barem jedan učenik prepoznao. Na 56 % riječi nitko od učenika nije točno odgovorio, dok je kod 44 % prepoznatih riječi barem netko od učenika znao značenje riječi. Sljedeće riječi nitko od učenika nije prepoznao: *vanjkuš, melja, mort, žniranci, šrajtoflin, raca, žuga, šeflja, protvanj, fertun, firange, štift, šplenta, karniš, obluk, hamper, rina, faširanec, mašlin, kahlica, tuhica, perina, škrljak, šekret, fosna, cajger, vuzel, penzl, cug, rafung, odžak, trater, lagev, rajnika, betežen, zubače, rasove, dud, moler, trpeza, fiškal, ajncug, bretele, šajtofl, čerešnje, vugorek, dotepenec, jamrati, fletno, rešt, čantati, drotkefa, flajšmašina, escajg i partikla.*

Da bismo imali realniji odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi, za svaku pre-

poznatu riječ utvrdit ćemo koliko ju je učenika prepoznalo. To ćemo prikazati na sljedećim slikama.⁴

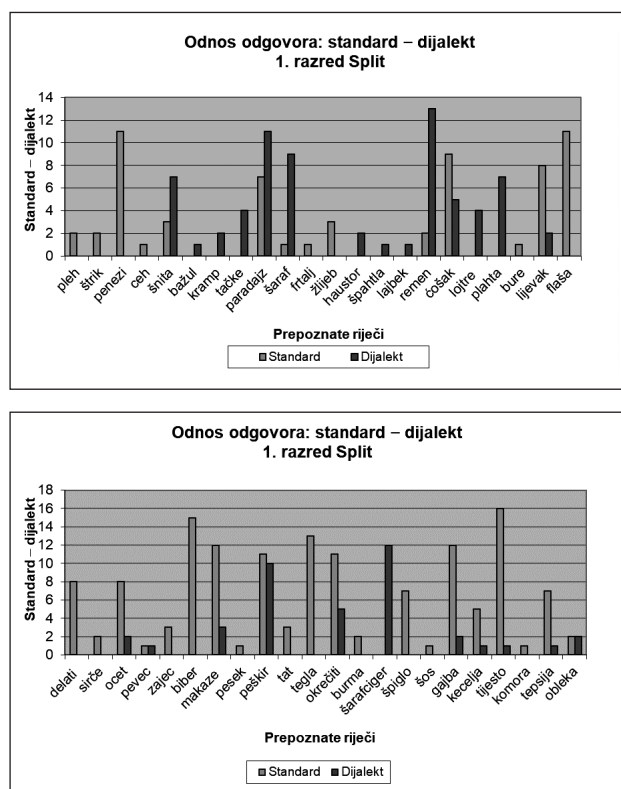
SLIKA 5. Broj učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera koji su prepoznali određene riječi – Trgovačka škola Split

Ovakvo predočavanje prepoznatih riječi znatno nam jasnije pokazuje da je situacija s prepoznatim riječima u razredu znatno lošija negoli nam omjer od 56 % prema 44 % iz prethodne tablice govori. Znatno je broj riječi koje je prepoznao jako mali broj učenika. Tako je riječima *ceh*, *bažul*, *frtalj*, *špahtla*, *lajbek*, *bure*, *pesek*, *šos*, *komora* značenje znao tek po jedan učenik, a riječima *pleh*, *štrik*, *kramp*, *haustor*, *sirče*, *pevec*, *burma* svega po dva učenika. *Burma* smo priznavali kao točan odgovor i onda kada nije objašnjeno da je riječ o *vjenčanome prstenu*. Većinom kao istoznačnicu za *burmu* učenici svih triju razreda navode samo *prsten*. Po tri učenika prepoznaju riječi *žlijeb*, *zajec* i *tat*, a četiri učenika riječi *tačke*, *lojtre* i *obleka*. Šest učenika prepoznaje značenje riječi *kecelja*, dok ih sedam zna što znači *plahta* i *špiglo*. Jako je mali broj riječi koje poznaje veći broj učenika prvoga razreda. Po osam učenika prepoznaje

⁴ Ove ćemo dvije slike numerirati kao jednu sliku jer su rezultat iste statističke analize. Jednako ćemo postupiti i kod prezentiranja rezultata usporedbe odgovora na jezičnome standardu i dijalektu, kao i usporedbe odgovora jednom riječju i punom rečenicom. Jednako ćemo prezentirati i rezultate ostalih razreda.

riječi *delati* i *tepsija*, dok ih po deset prepoznaje riječi *šnita*, *šaraf*, *lijevak* i *ocet*. Najviše je učenika prepoznalo riječi *penezi*, *flaša* (jedanaest učenika), *šarafciger* (dvanaest učenika), *tegla* (trinaest učenika), *čošak*, *gajba* (četnaest učenika), *remen*, *biber*, *makaze* (petnaest učenika), *okrečiti* (šesnaest učenika), *tijesto* (sedamnaest učenika – iako samo jedan učenik pogađa dijalektalno značenje riječi – ‘tjestenina’), *paradajz* (osamnaest učenika), *peškir* (dvadeset i jedan učenik).

Za svaku prepoznatu riječ usporedit ćemo dobivene odgovore na jezičnom standardu i na dijalektu kako bismo utvrdili izražavaju li se učenici na jezičnom standardu ili u njihovu izričaju prevladava dijalekt (Slika 6).

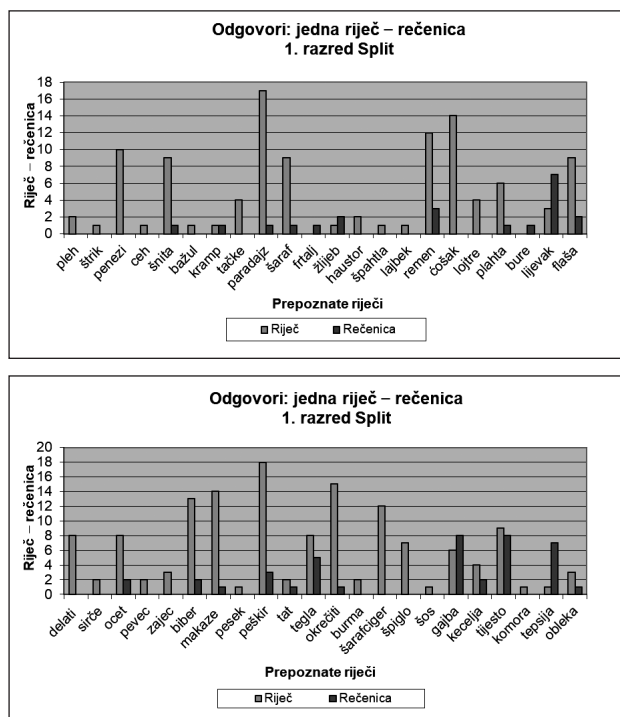

SLIKA 6. Usporedba odgovora na jezičnome standardu i na dijalektu učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Iz prikazanih grafikona na Slici 6 razvidno je mješovito učeničko izražavanje. Neke riječi opisuju jezičnim standardom, dok kod drugih prevladavaju opisi na dijalektu. Riječi *pleh*, *štrik*, *penezi*, *ceh*, *frtalj*, *žlijeb*, *bure*, *flaša*, *delati*, *sirče*, *zajec*, *biber*, *pesek*, *tat*, *tegla*, *burma*, *špiglo*, *šos*, *komora* učenici opisuju jezičnim standardom, dok kod riječi *bažul*, *kramp*, *tačke*, *haustor*, *špahtla*, *lajbek*, *lojtre*, *plahta*, *šarafciger* dobivamo dijalektalne sinonime tipa *fažol*, *mašklin*, *karijola*, *portun*, *špatula*, *điletin*, *skale*, *lan-*

cun, *kacavida*. Kod nekih riječi imamo podijeljene odgovore. Dio je standardnih, a dio dijalektalnih. Takvi su izraziti primjeri kod riječi *šnita*, gdje nalazimo i *kriška* i *feta*, zatim *paradajz*, s podjednako odgovora *pomidor* ili *poma* i *rajčica*. Kod riječi *čošak* također imamo mješovite opise (*kut* ili dijalektalno *kantun*). I kod riječi *peškir* podijeljeni su odgovori na standardni *ručnik* i dijalektalni *šugaman* ili *šugoman*. Tako je i s riječima *okrečiti*, *pevec* i *obleka*. Kod riječi *šaraf* prevladava dijalektalni odgovor *vida*, ali ima i jedan standardni odgovor *vijak*. Slična je situacija i s riječi *remen*. Obrnuta je situacija s riječima *penezi*, *lijevak*, *ocet*, *makaze*, *gajba*, *tijesto*, *tepsija*, kod kojih prevladavaju odgovori na jezičnom standardu, a malobrojniji su odgovori na dijalektu.

Učenike smo zamolili da nam riječi koje prepoznaju opišu punom rečenicom, a ne samo istoznačnicom. Zbog toga ćemo za svaku prepoznatu riječ usporediti dobivene odgovore dane cijelom rečenicom ili jednom riječju, odnosno kratkom sintagmom od dvije tri riječi. Tu ćemo usporedbu prikazati u sljedećim tablicama.

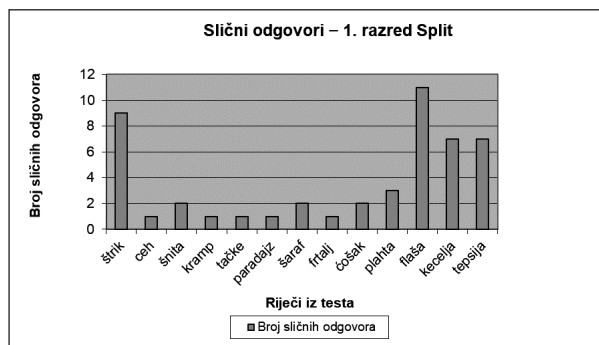

SLIKA 7. Usporedba odgovora jednom riječju ili rečenicom kod učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Na prvi je pogled uočljiva izrazita dominacija grafova koji predstavljaju jednu riječ. Unatoč molbi da riječi opišu punom rečenicom, učenici uglavnom odgovaraju jednom riječju. Tek je nekoliko riječi opisano samo punom rečenicom. U većini slučajeva učenici su odgovarali jednom riječju ili, rjeđe, kratkom sintagmom od dvije tri riječi.

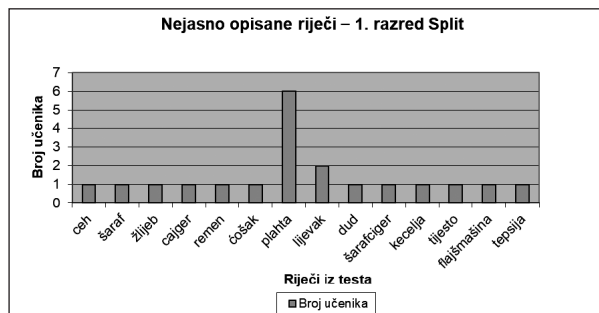
Kod određenih riječi imamo kombinirane odgovore. Možemo zaključiti da učenici riječi opisuju uglavnom jednom riječju.

Na sljedećoj slici prikazat ćemo riječi koje su učenici zamijenili riječima sličnoga značenja (Slika 8).

SLIKA 8. Slični odgovori učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

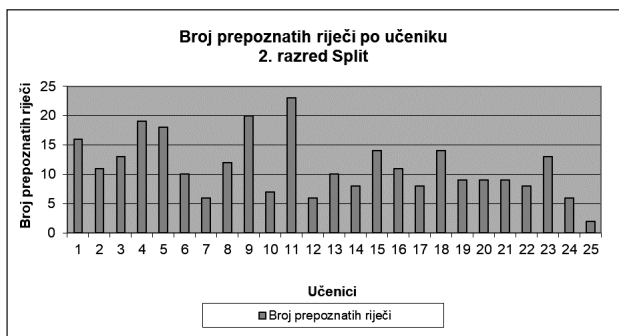
Devet učenika riječ *štrik* ne doživljava u značenju užeta ili konopa, već isključivo *konopa* za *vješanje robe*, kao užega rodnog pojma, pa tako i opisuju riječ: *konop za vješanje robe*, za *sušiti robu*, *na to se stavlja odjeća na sušenje*, *konop za vješanje robe*, za *vješanje robe* i slično. Zanimljivo je da jedanaest učenika ne zna da je *flaša* boca, već smatraju da to znači *čaša*. Za riječ *kecelja* ponuđeni su različiti odgovori: *mantil*, *radna odjeća*, *radno odijelo*, *kuta* i slično. *Tepsiju* uglavnom zamjenjuju *tavom* ili *tećom* (loncem za kuhanje). Za *plahtu* tri učenika misle da je *deka* za *pokrivanje*. *Šaraf* je *brokva* ili *predmet za učvršćivanje*. *Šnita* nije kriška, nego *komad nečega*. Izdvojiti ćemo i riječi koje su nejasno opisane, a iz opisa se ne može točno zaključiti na što se točno misli (Slika 9).

SLIKA 9. Nejasno opisane riječi kod učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

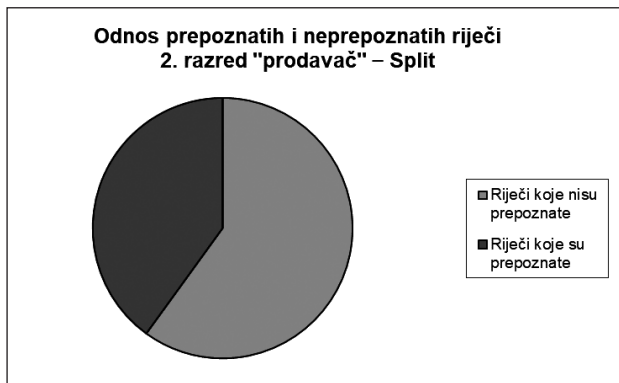
Šest učenika *plahtu* opisuju kao *pokrivač*, *prekrivač*, *ono s čime se pokrивamo* i sl. Ne može se odrediti misle li na *plahtu*, *jorgan* ili *deku*. Tako je i s ostalim riječima. Oko *šarafe* postoji dvojba je li *brokva* ili *vida*. Određeni se broj riječi ponavlja kao i u prethodnoj tablici, gdje su učenici davali slične odgovore (*ceh*, *šaraf*, *čošak*, *plahta*, *kecelja*, *tepsija*).

Nakon odgovora učenika prvoga razreda analizirat ćemo i odgovore učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera iz Trgovačke škole Split. Na sljedećoj slici prikazani su rezultati prepoznatih riječi svakoga pojedinog učenika drugoga razreda. Testiranju je pristupilo dvadeset i pet učenika.

SLIKA 10. Broj riječi koje je prepoznao svaki učenik drugoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Kad se izračuna prosjek razreda, svaki je učenik drugoga razreda trgovačkoga smjera iz Trgovačke škole Split prosječno prepoznao 11,28 % riječi iz drugih hrvatskih regija. To je lošiji rezultat nego kod prvoga razreda, koji je prepoznao 14,18 % riječi. Na Slici 11 prikazat ćemo odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi čije su značenje pokušavali opisati učenici drugoga razreda.

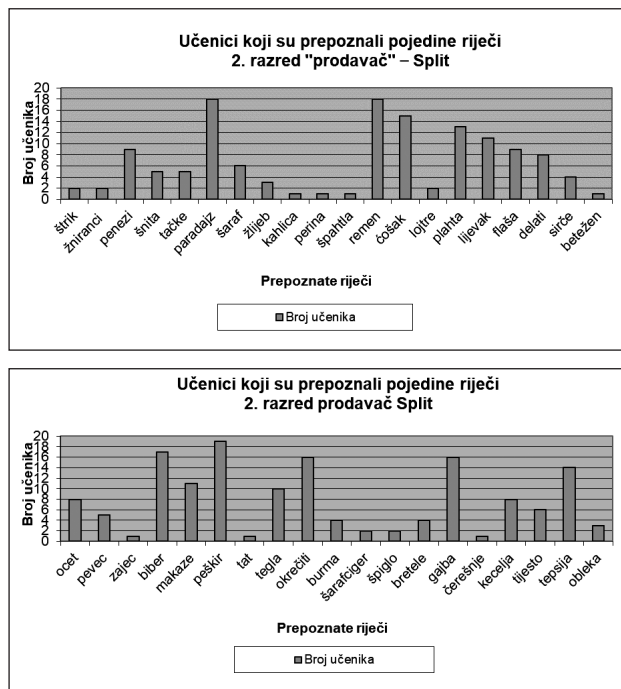

SLIKA 11. Odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi kod učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Kao što možemo vidjeti na grafikonu, u usporedbi s prvim razredom, u drugome je razredu još veći broj riječi koje nitko od učenika nije uspio prepoznati. Na 60 % riječi nitko od učenika nije točno odgovorio, dok je kod 40 % prepoznatih riječi barem netko od učenika znao značenje riječi. Sljedeće riječi nitko od učenika nije prepoznao: *vanjkuš*, *pleh*, *melja*, *mort*, *šrajtoflin*, *ceh*, *bažul*, *raca*, *žuga*, *kramp*, *šeflja*, *protvanj*, *fertun*, *firan-ge*, *štift*, *šplenta*, *karniš*, *obluk*, *frtalj*, *hamper*, *rina*, *faširanec*, *haustor*, *mašlin*, *tuhica*, *škriljak*, *šekret*, *fosna*, *cajger*, *vuzel*, *penzl*, *lajbek*, *cug*, *rafung*, *odžak*, *trater*, *bure*, *lagev*,

rajnika, zubače, rasove, dud, pesek, moler, maljati, trpeza, fiškal, ajncug, šajtofl, šos, dotepenec, komora, jamrati, fletno, rešt, čantati, drotkefa, flajšmašina, escajg i partikla.

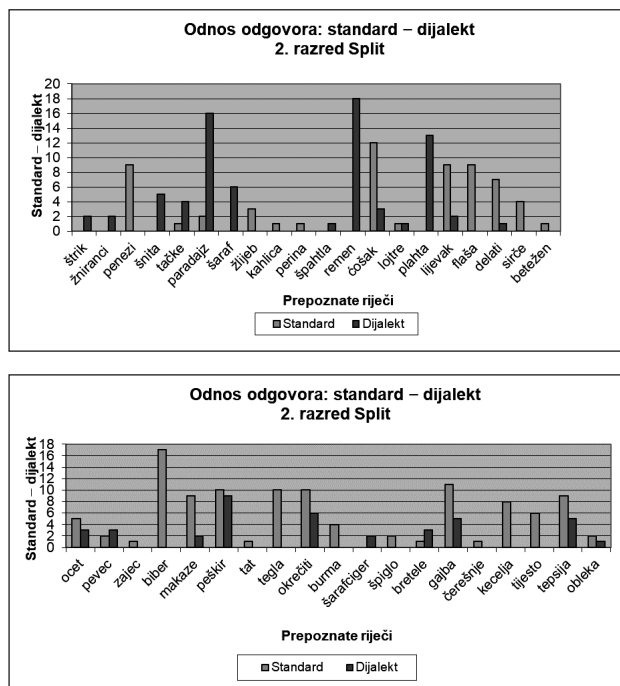
Za svaku prepoznatu riječ u drugome razredu utvrdit ćemo koliko ju je učenika prepoznalo (Slika 12).

SLIKA 12. Broj učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera koji su prepoznali određene riječi – Trgovačka škola Split

Ovakav prikaz prepoznatih riječi jasnije nam pokazuje da je situacija s prepoznatim riječima u razredu znatno lošija negoli nam govori omjer 60 % prema 40 % iz prethodne tablice. Naime, i u ovome razredu ima dosta riječi čije je značenje pravilno razumjelo tek nekoliko učenika. Tako je riječima *kahlica*, *perina*, *špahtla*, *betežen*, *zajec*, *tat*, *čerešnje* značenje znao tek po jedan učenik, a riječima *štrik*, *žniranci*, *lojtre*, *šarafciger*, *špiglo* samo dva učenika. Po tri učenika prepoznaju riječi *žlijeb* i *obleka*. Četiri učenika znaju značenje riječi *sirče*, *bretele*, *burma* (priznali smo za točan odgovor iako dva učenika ne znaju da je riječ o vjenčanome prstenu). Pet učenika prepoznaje značenje riječi *šnita*, *tačke*, *pevec*, a šest *šaraf* i *tjesto* (nijedan u značenju 'tjestenina'). Osam je učenika prepoznalo značenje riječi *delati*, *ocet* i *kecelja*. Devet ih je prepoznalo riječi *penezi* i *flaša*, deset riječ *tegla*, a jedanaest *lijevak*. Najviše je učenika prepoznalo riječi *plahta* (trinaest učenika), *tepsija* (četnaest učenika), *čošak* (petnaest učenika), *okrečiti*, *gajba* (šesnaest učenika), *biber* (sedamnaest učenika), *paradajz*, *remen* (osamnaest učenika), *peškir* (devetnaest učenika).

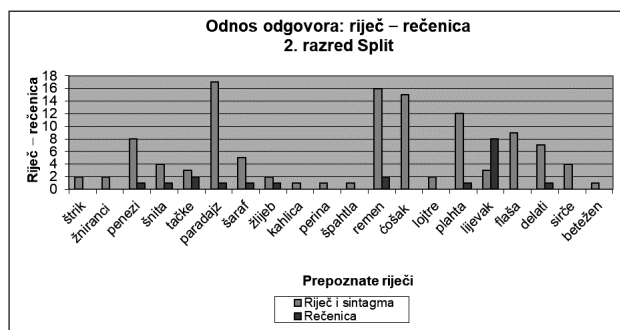
Za svaku ćemo prepoznatu riječ usporediti dobivene odgovore na jezičnome standardu i na dijalektu (Slika 13).

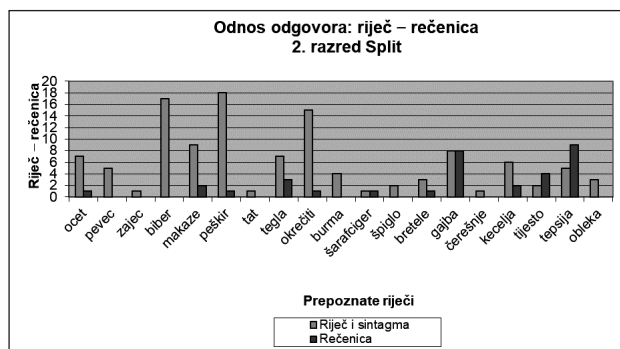
SLIKA 13. Usporedba odgovora na jezičnome standardu i na dijalektu učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Na određene riječi učenici odgovaraju jezičnim standardom, a kod drugih prevladavaju opisi na dijalektu. Vidimo da na riječi *penezi*, *žlijeb*, *kahlica*, *perina*, *flaša*, *sirče*, *betežen*, *zajec*, *biber*, *tat*, *tegla*, *burma*, *špiglo*, *čerešnjje*, *kecelja*, *tijesto* učenici odgovaraju jezičnim standardom, a kod riječi *štrik*, *žniranci*, *šnita*, *šaraf*, *špahtla*, *remen*, *plahta*, *šarafciger* nalazimo dijalektalne odgovore *špag*, *špigete*, *feta*, *vida*, *špatula*, *kajiš*, *lancun*, *kacavida*. Kod nekih riječi imamo podijeljene odgovore. Dio je standardnih, a dio dijalektalnih. Takvi su primjeri riječi *ocet*, *peškir*, *pevec*, *okrečiti*, *tepsija*, *gajba*, *bretele*, *lojtre*. Podjednako često dobivamo odgovore i *ocat* i *kvasina* za *ocet*, *ručnik* i *šugaman* ili *šugoman* za *peškir*, *pijetao* i *pivac* za *pevec*, *obojati* i *opiturtati* za *okrečiti*, *naramenice* i *špaline* za *bretele*, *ljestve* i *skale* za *lojtre*. Kod riječi *čošak*, *lijevak*, *makaze*, *gajba* prevladavaju odgovori na jezičnome standardu, ali ima i odgovora *kantun*, *pirija*, *nožice*, *kašeta*. Suprotno tomu, na riječ *paradajz* odgovara se uglavnom dijalektizmom *poma* ili *pomidor* (šesnaest učenika), dok svega dva učenika upotrebljavaju standardnu riječ *rajčica*.

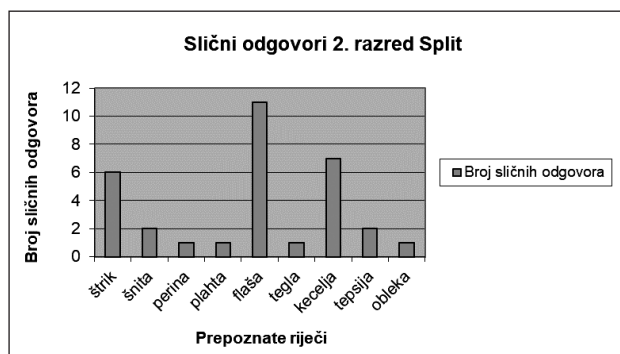
Za svaku ćemo prepoznatu riječ usporediti dobivene odgovore dane cijelom rečenicom ili jednom riječju, odnosno kratkom sintagmom od dvije-tri riječi (Slika 14).

SLIKA 14. *Usporedba odgovora jednom riječju ili rečenicom učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split*

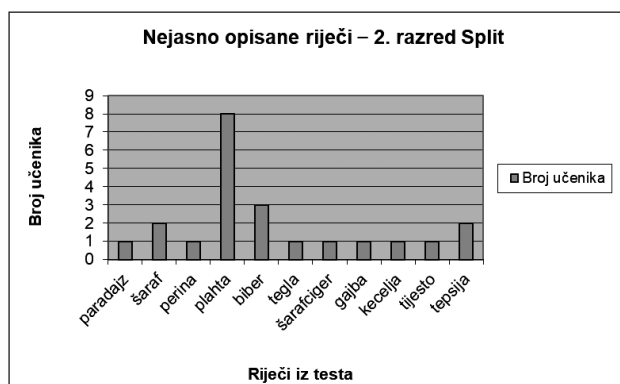
Na Slici 14 uočljiva je izrazita dominacija grafova koji predstavljaju jednu riječ. Za razliku od prvoga razreda, u drugome razredu nema ni jedne riječi koju su učenici opisivali isključivo punom rečenicom (u prvome razredu bilo je pet takvih riječi). Unatoč molbi da riječi opišu punom rečenicom, učenici uglavnom odgovaraju samo jednom riječju. Kod određenih riječi daju kombinirane odgovore. Dio ih odgovara samo jednom riječju, a dio punom rečenicom. Možemo zaključiti da učenici ponuđene riječi opisuju pretežito jednom riječju, iz čega je razvidno kako se teško izražavaju u pisanome obliku te da je situacija lošija nego u prvome razredu.

SLIKA 15. *Slični odgovori učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split*

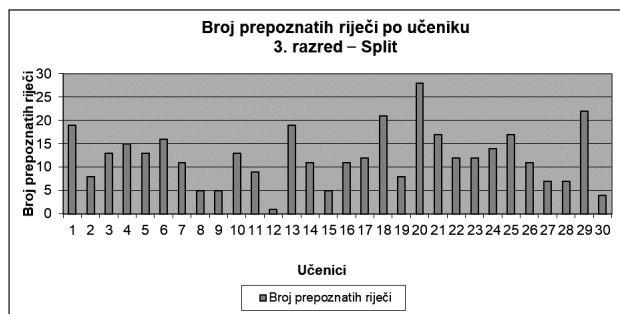
Na sljedećoj slici prikazat ćemo riječi koje su učenici drugoga razreda trgovačkoga smjera iz Trgovačke škole Split zamijenili riječima sličnoga značenja.

Kao i u prvome razredu, učenici drugoga razreda određene riječi zamjenjuju riječima sličnoga značenja. Jedanaest učenika smatra da je *flaša* zapravo *čša*. Za *kecelju* daju različite opise: *kuta*, *radno odijelo*, *roba za radit*, *odora na poslu* i slično. *Štrik* je *sušilo za robu*, *služi za vješanje robe*, *ono gdje se viša roba* itd. *Tepsiju* uglavnom zamjenjuju *tavom* ili *tećom* (loncem za kuhanje). *Šnita* je *komad*. *Plahta* je *deka*. *Perina* je također *deka*, dok je *obleka* isključivo *radna odjeća*. Izdvojit ćemo i riječi koje su nejasno opisane, a iz opisa se ne može točno zaključiti na što se točno misli (Slika 16).

SLIKA 16. Nejasno opisane riječi kod učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

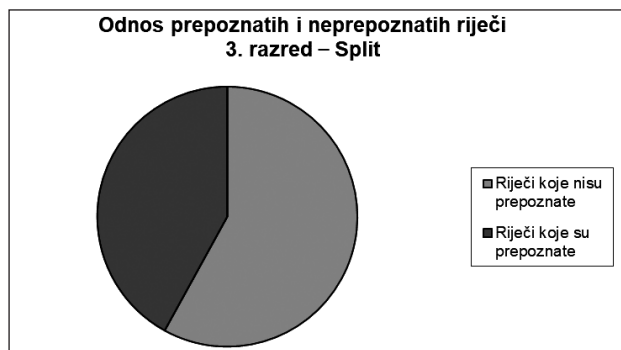
Najviše učenika, čak osam, nejasno opisuje riječ *plahta*. Slično je bilo i u prvome razredu. *Plahta* se opisuje kao *posteljina*, *pokrivač*, *ono čime se pokrivamo*, *prekrivač* i slično. Ne može se odrediti misle li na platu, jorgan ili deku. *Šaraf* se opisuje na sljedeći način: *služi za učvršćivanje nečega*. Dakle, može biti i vijak i čavao, a može biti i nešto posve treće. Za njega se daje i dvostruki odgovor: *brokva*, *vida*. *Šarafciğer* se opisuje na sljedeći način: *može se koristiti za stezanje nečega*. I ostale su riječi nejasno opisane.

SLIKA 17. Broj riječi koje je prepoznao svaki učenik trećega razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Nakon odgovora učenika drugoga razreda analizirat ćemo i odgovore učenika trećega razreda trgovačkoga smjera iz Trgovačke škole Split. Na sljedećoj slici prikazani su rezultati prepoznatih riječi svakoga pojedinog učenika toga razreda. Testiranju je pristupilo trideset učenika.

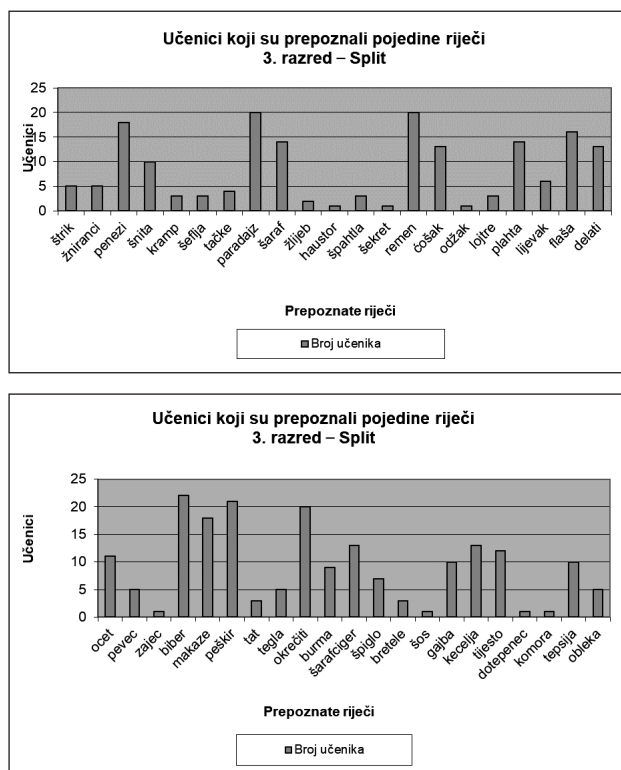
Kad se izračuna prosjek razreda, svaki je učenik trećega razreda trgovačkog smjera iz Trgovačke škole Split prosječno prepoznao 12,2 % riječi iz drugih hrvatskih regija. Treći je razred, kao i drugi, ostvario lošiji rezultat od učenika prvoga razreda koji su prepoznali 14,18 % riječi. Na Slici 18 prikazat ćemo odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi kod učenika trećega razreda.

SLIKA 18. Odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi kod učenika trećega razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Kao što možemo vidjeti na grafikonu, na 58 % riječi nitko od učenika nije točno odgovorio, dok je kod 42 % riječi barem netko od učenika znao značenje riječi. Sljedeće riječi nitko od učenika nije prepoznao: *vanjkuš, pleh, melja, mort, šrajtoflin, ceh, bažul, raca, žuga, protvanj, fertun, firange, štift, šplenta, karniš, obluk, fritalj, hamper, rina, faširanec, mašlin, kahlica, tuhica, perina, škriljak, fosna, cajger, vuzel, penzl, lajbek, cug, rafung, trater, bure, lagev, rajnika, sirče, betežen, zubače, rasove, dud, pesek, moler, maljati, trpeza, ajncug, šajtofl, čerešnje, vugorek, jamrati, fletno, rešt, čantati, drotkefa, flajšmašina, escajg, partikla*. Za svaku ćemo prepoznatu riječ u trećem razredu utvrditi koliko ju je učenika prepoznalo (Slika 19).

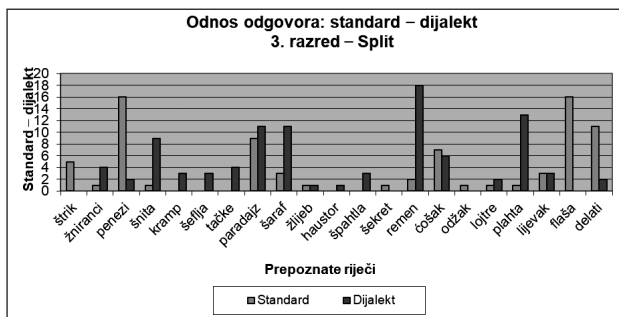
Ovakvo predočavanje prepoznatih riječi znatno nam jasnije pokazuje da je situacija s prepoznatim riječima i u ovome razredu znatno lošija negoli nam omjer 58 % prema 42 % iz prethodne tablice govori. Tako je riječima *haustor, šekret, odžak, zajec, šos, dotepenec, komora* značenje znao tek po jedan učenik. Riječ *žlijeb* prepoznaju dva učenika, a svega po tri učenika prepoznaju značenje riječi *kramp, šeflja, špahtla, lojtre, tat i bretele*. Četiri učenika znaju značenje riječi *tačke*, po pet učenika značenje riječi *štrik, žniranci, pevec, tegla, obleka*, a šest ih prepoznaje riječ *lijevak*. Sedam je učenika prepoznalo značenje riječi *špiglo*. Ostaje jako mali broj riječi koje je prepoznao veći broj učenika. Po deset je učenika prepoznalo riječi *šnita, gajba i tepsija*.

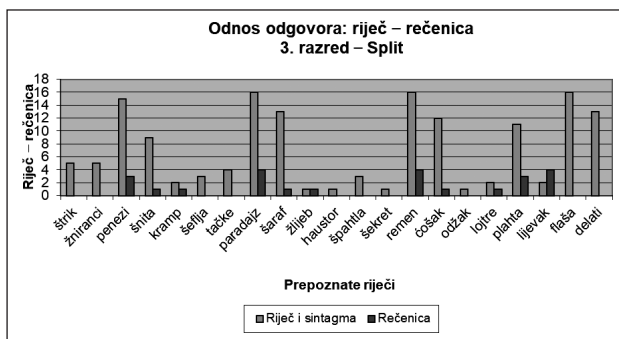
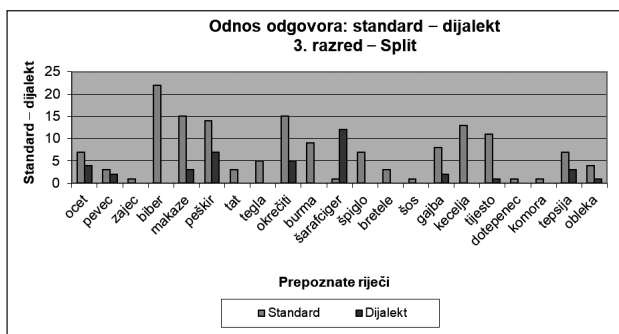
SLIKA 19. Broj učenika trećega razreda trgovačkoga smjera koji su prepoznali određene riječi – Trgovačka škola Split

Najviše je učenika prepoznalo riječi *ocet* (jedanaest učenika), *tijesto* (dvanaest učenika), iako samo jedan u značenju tjestenine: *manistra*), *čošak*, *delati*, *šarafciger*, *kecelja* (trinaest učenika), *šaraf* i *plahla* (četnaest učenika), *flaša* (šesnaest učenika), *penezi*, *makaze* (osamnaest učenika), *paradajz*, *remen*, *okrečiti* (dvadeset učenika), *peškir* (dvadeset i jedan učenik), *biber* (dvadeset i dva učenika). Za svaku ćemo prepoznatu riječ usporediti dobivene odgovore na jezičnome standardu i na dijalektu (Slika 20).

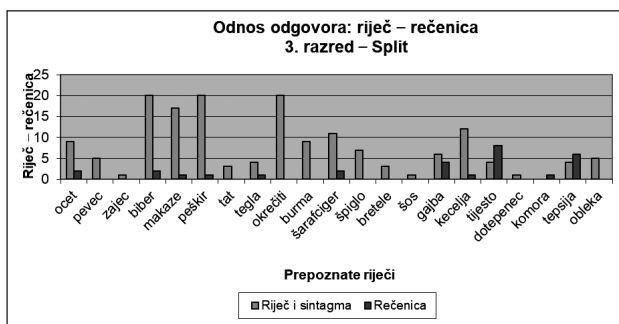
Neke riječi učenici opisuju jezičnim standardom, a kod nekih prevladavaju opisi na dijalektu. Riječi *štrik*, *šekret*, *odžak*, *flaša*, *zajec*, *biber*, *tat*, *tegla*, *burma*, *špiglo*, *bretele*, *šos*, *kecelja*, *dotepenec*, *komora* opisuju jezičnim standardom, dok kod riječi *kramp*, *šeflja*, *tačke*, *haustor*, *špahtla* odgovaraju na dijalektu. Kod nekih riječi imamo podijeljene odgovore. Dio je standardnih, a dio dijalektalnih. Takvi su primjeri riječi *paradajz*, *čošak*, *lojtre*, *lijevak*, *ocet*, *pevec*, *peškir*, *okrečiti*. Podjednako su često zabilježeni odgovori *rajčica* i *poma*, odnosno *pomidora* za *paradajz*, *kut* i *kantun* za *čošak*, *ljestve* i *skale* za *lojtre*, puna standardna rečenica i *pirija* za *lijevak*, *ocat* i *kvasina* za *ocet*, *pijetao* i *pivac* za *pevec*, *ručnik* i *šugaman* odnosno *šugoman* za *peškir*, *obojati* i *opitirati* za *okrečiti*.

SLIKA 20. Usporedba odgovora na jezičnome standardu i na dijalektu učenika trećega razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

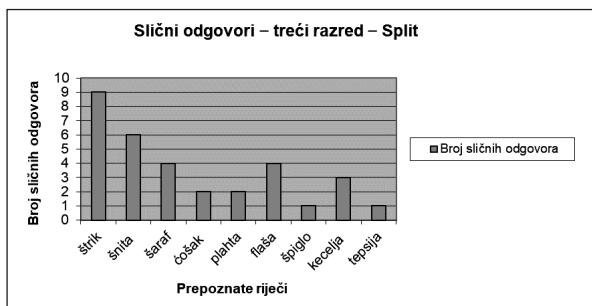

SLIKA 21. Usporedba odgovora jednom riječju ili rečenicom učenika trećega razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Kod riječi *penezi*, *makaze*, *delati*, *gajba*, *tijesto*, *obleka* prevladavaju odgovori na jezičnome standardu, ali ima i poneki odgovor na dijalektu. Za razliku od njih, kod riječi *šnita*, *šaraf*, *remen*, *plahta*, *šarafciger* učenici uglavnom odgovaraju dijalektizmima *feta* (osam učenika), *vida* (četnaest učenika), *ka(j)iš* (sedamnaest učenika), *lancun* (trinaest učenika), *kacavida* (dvanaest učenika), a tek poneki učenik rabi standardnu riječ. Za svaku ćemo prepoznatu riječ usporediti dobivene odgovore dane cijelom rečenicom ili jednom riječju, odnosno kratkom sintagmom od dvije-tri riječi (Slika 21).

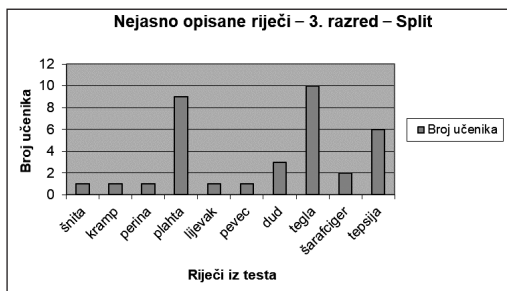
Odmah je uočljivo da i u trećem razredu izrazito dominiraju grafovi koji predstavljaju izražavanje učenika jednom riječju. Usporedimo li grafove koji predstavljaju riječ i punu rečenicu, u ovome je razredu najlošija situacija od sva tri analizirana razreda u Splitu. To svjedoči o slaboj sposobnosti izražavanja učenika, kao i o neostvarivanju napredovanja tijekom školovanja u tome području. Na sljedećoj slici prikazat ćemo riječi koje su učenici trećega razreda trgovačkoga smjera iz Trgovačke škole Split zamijenili riječima sličnoga značenja.

SLIKA 22. Slični odgovori učenika trećega razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Kao i u ostalim razredima, učenici trećega razreda određene riječi zamjenjuju riječima sličnoga značenja. Devet učenika toga razreda *štrik* dovodi u vezu s vješanjem rublja na užu. Dakle, za njih to nije bilo koje užu, već samo ono koje služi za vješanje rublja. Opisuju ga kao *konop* (za robu sušiti), *konop* za sušiti robu, *sušilo* i slično. Četiri učenika smatraju da je *flaša* zapravo *čaša*. *Kecelja* je *plašt*, *mantil* ili *kuta*. *Špiglo* je *staklo*, *tepsija* je *teća*, a *šaraf* *brokva*. *Plahta* je *deka*. Izdvojit ćemo i riječi koje su nejasno opisane, a iz opisa se ne može točno zaključiti na što se točno misli (Slika 23).

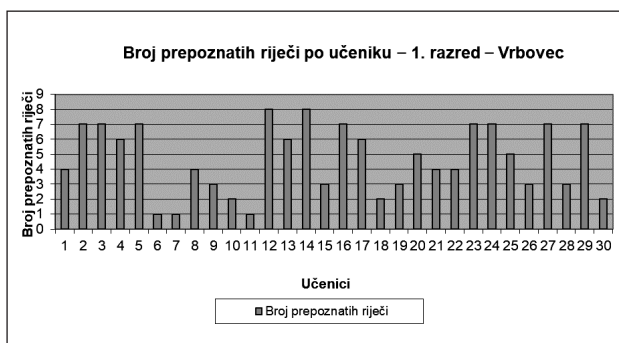
Najviše učenika, čak deset, nejasno opisuje riječ *tegla*. Uglavnom je opisuju kao *posuda*. Riječ *plahta* problematična je u svim razredima. Devet je učenika opisuje kao *posteljinu* za *pokrivanje*, *pokrivač*, *prekrivač* i slično. Ne može se odrediti misle li na platu, jorgan ili deku. *Tepsiju* opisuju kao *posuda*, *tava* ili pak daju nejasan odgovor *za peć nešto*. Za *šarafciger* kažu da je *alat* ili izražavaju dvojbu *vida* ili *kacavida*. Za *dud* kažu da je *vrsta drva* ili jednostavno samo *drvo*.

SLIKA 23. Nejasno opisane riječi kod učenika trećega razreda trgovačkoga smjera – Trgovačka škola Split

Prokomentirat ćemo i niz zanimljivih pogrešnih odgovora koje su učenici davali na pojedine riječi, a koji su se učestalo ponavljali u svim trima razredima kod učenika u Trgovačkoj školi Split. Za riječ *pesek* najveći broj učenika ne smatra da je *pijesak*, što je stilski neobilježeno značenje te riječi u Prigorju, već odgovaraju da je to *pas* (jedanaest učenika prvoga razreda, sedamnaest učenika drugoga razreda i osamnaest učenika trećega razreda). Riječ *tačke* uglavnom ih asocira na *točku* na kraju rečenice, bilo u jednini ili u množini (šest učenika prvoga razreda, deset učenika drugoga razreda i devet učenika trećega razreda). Nekoliko učenika smatra da su to kotači automobila. *Sirče* (ocat) opisuje kao *sir* šest učenika prvoga razreda, dva učenika drugoga razreda i osam učenika trećega razreda. *Mašlin* (mašna) veliki broj učenika asocira na alatku za obradu zemlje *mašklin* (kramp) ili *motiku* te daju takve opise: *mašklin*, *predmet za kopanje zemlje*, *mašklin za kopati*, *ono za kopat*, *to je stvar kojom se kopa*, *mašklin predmet za rad u polju i rudniku*, *maškunič za kopat*, *motika za u vrtu*, *oruđe za kopanje*, *alatka za kopanje* i slično (prvi razred jedanaest učenika, drugi razred četiri učenika, treći razred šest učenika). *Pevec* (pijetao) dosta je učenika, poglavito u prvome razredu, povezano s tvrtkom “Pevec” (prvi razred dvanaest učenika, drugi razred dva učenika, treći razred pet učenika). Tu su riječ opisivali kao *dućan*, *trgovina*, *trgovački centar*, *ime trgovine*, *firma*, *tvrtka*. Neki su učenici koristili reklamni slogan tvrtke *Kupujmo s osmijehom*, dok ih je nekoliko napisalo *zatvoren*, aludirajući na stečaj trgovačke tvrtke koji je bio aktualan u vrijeme provođenja ankete. *Raca* ‘patka’ opisuju kao *narod*, *boja kože*, *familija*, *to je kad potegneš od roditelja geni*, *obitelj*, *vrsta*, *rasa* (četiri učenika prvoga razreda, četiri učenika trećega razreda). *Cug* ‘vlak’ asocirao je učenike na *piće*, odnosno *pijenje*, pa su odgovarali *cuga*, *guc*, *piće*, *gutljaj*, *gutalj*, *alkohol*, *nešto za pit* i slično (četiri učenika prvoga razreda, jedan učenik drugoga razreda, šest učenika trećega razreda). Također nekoliko učenika riječ *cajger* (kazaljka sata) podsjeća na *pijanca*. *Dud* (murva) biva ili *duda za bebe* (četiri učenika) ili *vrt* (dva učenika). *Burmu* (vjenčani prsten) četiri učenika trećega razreda doživljavaju kao *jaknu*, *odjevni predmet*, te je opisuju na sljedeće načine: *jaketa za nosit*, *jaketa (odjevni predmet)*. *Delati* im je isto što i *pričati*, *govoriti*, *pitati*, pa i *lagati* (dva učenika prvoga razreda, jedan učenik drugoga razreda). Nekoliko

učenika riječ *tat* (lopov) razumije kao *tata* ili *otac*. Riječ *bure* (bačva) učenici doživljavaju kao vjetrove. Asocira ih na buru koja puše u njihovu kraju. *Zubače* (grablje) tumače kao *zub*, *zubi*, *zubna proteza*, odnosno *riba* – asocijacija na zubatac (dva učenika prvoga razreda, dva učenika drugoga razreda i četiri učenika trećega razreda). *Gajba* (kašeta) dobiva nekoliko opisa prema kojima bi ova riječ imala žargonsko značenje: *skrovište*, *kuća*, *stan* (četiri učenika u prvome i dva učenika u trećem razredu). *Odžak* su protumačili ili kao *selo* (asocijacija na mjesto u Bosni i Hercegovini) ili *muslimanski svećenik* (prema hodža). *Flajšmašina* (stroj za mljevenje mesa) kod učenika pobuđuje različite asocijacije: *mašina za rublje*, *perilica za suđe*, *mašina za šit*, *sprava za držanje mesa*, do jednostavno *mašina* (deset učenika prvoga razreda, tri učenika drugoga razreda i jedan učenik trećega razreda). *Lijevak* (pirija, trater) opisuju kao ljevoruka čovjeka – *livak*, *ljevak* ili *lijeva ruka* (dva učenika prvoga razreda, dva učenika drugoga razreda i tri učenika trećega razreda). *Ceh* je opisan kao *kredit* ili *porez*.

SLIKA 24. Broj riječi koje je prepoznao svaki učenik prvoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

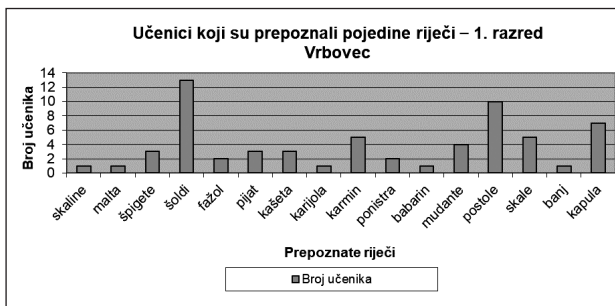
Nakon analize razreda iz Splita analizirat ćemo odgovore učenika trgovačkoga smjera iz Srednje škole Vrbovec. Najprije ćemo analizirati učenike prvoga razreda. Na sljedećoj slici prikazani su rezultati prepoznatih riječi svakoga pojedinog učenika tog razreda. Testiranje je pristupilo trideset učenika.

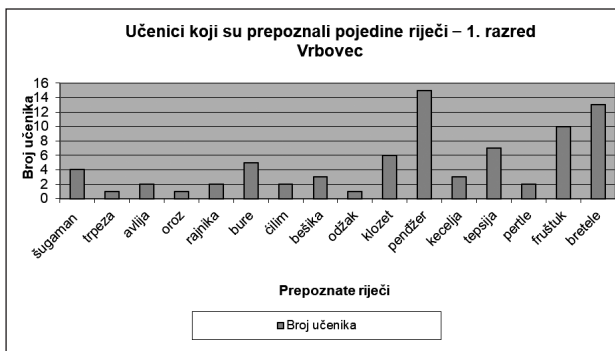
SLIKA 25. Odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi kod učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

Kad se izračuna prosjek razreda, svaki je učenik prvoga razreda trgovačkog smjera iz Srednje škole Vrbovec prosječno prepoznao 4,67 % riječi iz drugih hrvatskih regija. Na Slici 25 prikazat ćemo odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi čije su značenje pokušavali opisati učenici toga razreda.

Kao što možemo vidjeti na grafikonu, na 68 % riječi nitko od učenika nije točno odgovorio, dok je kod 32 % riječi barem netko od učenika znao značenje riječi. Sljedeće riječi nitko od učenika nije prepoznao: *špaline, škafetin, kušin, veštit, katriga, štikadent, bokun, lata, špina, vešta, kotula, takujin, lavandin, kain, feta, mašklin, kaciola, škrovada, traversa, koltrine, perun, pošada, bonegracija, poma, manistra, kukumar, furešti, vida, kvarat, gurla, polpeta, portun, fjok, žvelto, imbotida, kapelin, prežun, kacavida, bruškin, ražentati, puntizela, švera, grop, pinel, điletin, kučarin, montura, ferata, kantun, fumar, šufit, lancun, tapet, banak, pirija, teća, kvasina, orzo, murva, salbun, pitar, pitura, ređipet, sirče, lona, čantati, rina, trenica*. Za svaku ćemo prepoznatu riječ u prvome razredu utvrditi koliko ju je učenika prepoznalo (Slika 26).

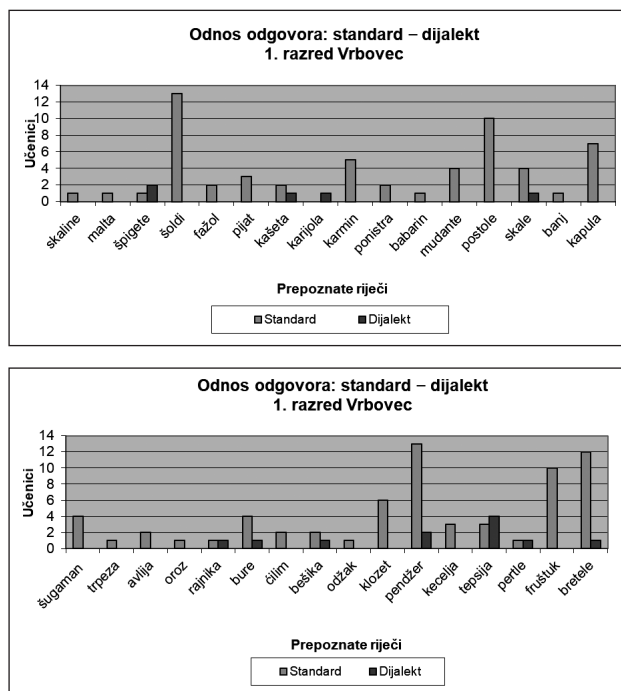

SLIKA 26. Broj učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera koji su prepoznali određene riječi – Srednja škola Vrbovec

Ovakvo predočavanje prepoznatih riječi znatno nam jasnije pokazuje da je situacija s prepoznatim riječima u razredu još znatno lošija negoli nam omjer od 68 % prema 32 % iz prethodne tablice govori. Dosta je riječi kojima je značenje pravilno razumjelo tek nekoliko učenika. Tako je riječima *skaline, malta, karijola, babarin, banj, trpe-*

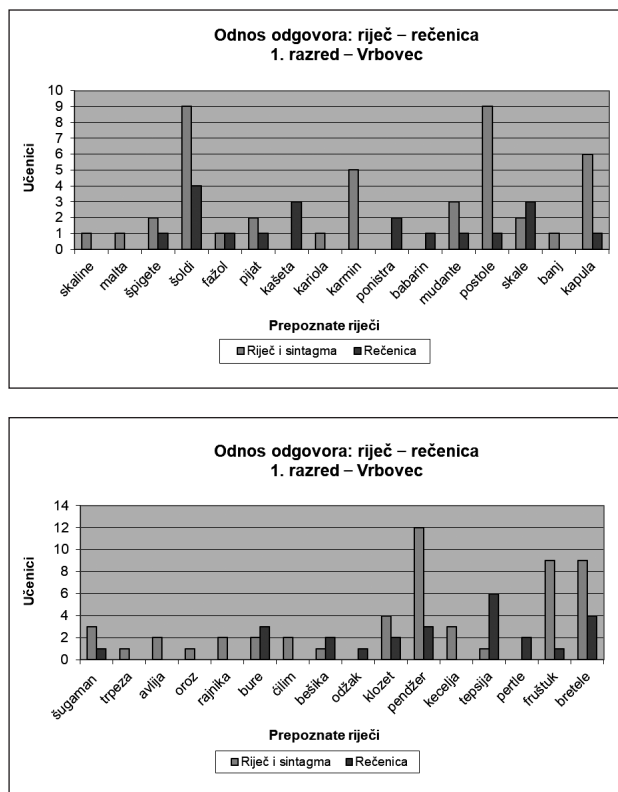
za, *oroz*, *odžak* značenje znao tek po jedan učenik. Po dva učenika znali su značenje riječi *fažol*, *ponistra*, *avlija*, *rajnika*, *čilim*, *pertle*, a svega po tri učenika značenje riječi *špigete*, *pijat*, *kašeta*, *bešika* i *kecelja*. Četiri su učenika prepoznala značenje riječi *mudante* i *šugaman*. Pet ih prepoznaje značenje riječi *karmin*, *skale* i *bure*. Šest učenika prepoznaje riječ *klozet*, dok ih sedam prepoznaje riječi *kapula* i *tepsija*. Preostaje jako mali broj riječi koje je prepoznao veći broj učenika. Deset učenika prepoznaje značenje riječi *postole* i *fruštuk*. Trinaest ih prepoznaje značenje riječi *šoldi* i *bretele*, a petnaest učenika točno opisuje značenje riječi *pendžer*. Za svaku ćemo prepoznatu riječ usporediti dobivene odgovore na jezičnome standardu i na dijalektu (Slika 27).

SLIKA 27. Usporedba odgovora na jezičnome standardu i na dijalektu učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

Kao što je razvidno iz grafikona na Slici 27, na većinu riječi (*skaline*, *malta*, *šoldi*, *fažol*, *pijat*, *karmin*, *ponistra*, *babarin*, *mudante*, *postole*, *banj*, *kapula*, *šugaman*, *trepeza*, *avlija*, *oroz*, *čilim*, *odžak*, *klozet*, *kecelja*, *fruštuk*) učenici su odgovorili jezičnim standardom. Kod riječi *pendžer*, *bretele*, *skale*, *bure* prevladavaju odgovori na jezičnome standardu, ali ima i poneki dijalektizam: *oblok*, *bretelice*, *lojtre*, *lagev*. Jedino su na riječ *karijola* odgovorili regionalizmom *tačke*. Na nekoliko riječi imamo podijeljen broj odgovora, standardnih i dijalektalnih. Tako na *špigete* i *pertle* odgovaraju *vezice* i *žniranci*, na *rajniku* *lonac* i *rajngla*, na *bešika* *kolijevka* i *zibalica*, dok uz opis *tepsije* na standardnome jeziku daju i odgovor *protvanj*. Za svaku ćemo prepoznatu

riječ usporediti dobivene odgovore dane cijelom rečenicom ili jednom riječju, odnosno kratkom sintagmom od dvije-tri riječi (Slika 28).

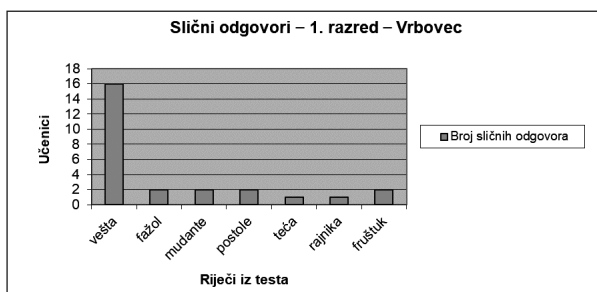

SLIKA 28. *Usporedba odgovora jednom riječju ili rečenicom učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec*

Iz grafikona je razvidno da i u ovome razredu ima više grafova koji predstavljaju izražavanje učenika jednom riječju, ali je situacija ipak bolja nego u Splitu. Učenici se nešto više izražavaju punom rečenicom. Zamjetno je da određene riječi opisuju uvijek punom rečenicom (*kašeta*, *ponistra*, *babarin*, *odžak*, *pertle*), na neke riječi imamo miješane odgovore (*špigete*, *šoldi*, *fažol*, *pijat*, *mudante*, *postole*, *skale*, *kapula*, *šugaman*, *bure*, *bešika*, *klozet*, *pendžer*, *tepsija*, *fruštuk*, *bretele*), dok su određene riječi opisali samo jednom riječju (*skaline*, *malta*, *kariola*, *karmin*, *banj*, *trpeza*, *avlija*, *oroz*, *rajnika*, *čilim*, *kecelja*). Generalno se ipak na temelju prikazanih grafikona može zaključiti da su sposobnosti ueničkoga izražavanja oskudne.

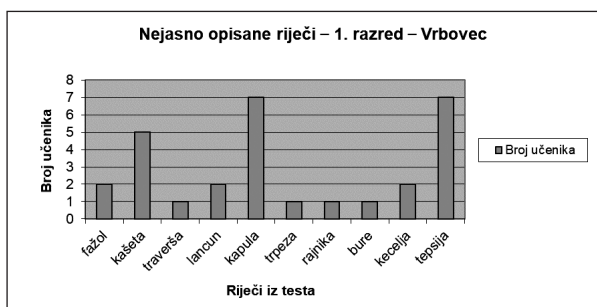
Na Slici 29 prikazat ćemo riječi koje su učenici prvoga razreda trgovačkoga smjera iz Srednje škole Vrbovec zamijenili riječima sličnoga značenja.

Više od polovice učenika toga razreda, njih šesnaest, ne misli da je *vešta* haljina, već drže da je to *vesta*. Dva učenika opisuju *fažol* kao *grašak*. *Mudante* opisuju kao *hlače*.

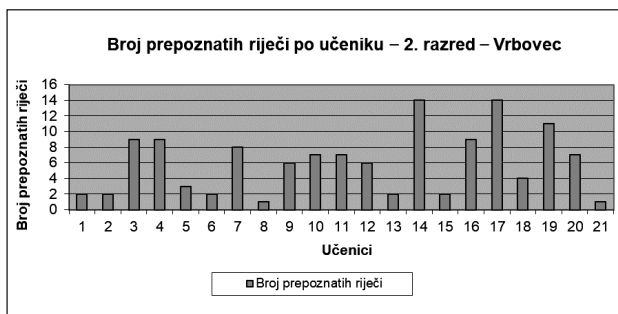
SLIKA 29. Slični odgovori učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

Fruštuk je opisan kao *ručak*. *Postole* su *postolar*. *Teća* i *rajnika* su *tava*. Izdvojiti ćemo i riječi koje su nejasno opisane, a iz opisa se ne može točno zaključiti na što se točno misli (Slika 30).

SLIKA 30. Nejasno opisane riječi kod učenika prvoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

Najviše učenika (sedam) nejasno opisuje riječi *kapula* i *tepsija*. Za *kapulu* obično tvrde da je *vrsta nekog povrća* ili uz to navode još neku drugu riječ jer se ne mogu odlučiti za točno značenje riječi. *Tepsiju* opisuju uglavnom kao *posuda*, *stvar koja služi za kuhanje*, *pečenje*. *Kašeta* je opisana kao *kutija*. *Lancun* je jednostavno *pokrivač*. *Trpeza* je *mjesto gdje budu gosti i gdje sjede*, što može biti stol, ali ne mora. *Traverša* je *samo odjeća*. *Fažol* je *jelo*, *vrsta hrane*, a *kecelja* služi za *kuhanje*.

SLIKA 31. Broj riječi koje je prepoznao svaki učenik drugoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

Nakon prvoga razreda analizirat ćemo drugi razred trgovačkoga smjera iz Srednje škole Vrbovec. Na Slici 31 prikazani su rezultati prepoznatih riječi svakoga pojedinog

učenika toga razreda. Testiranju je pristupio dvadeset i jedan učenik.

Kada se izračuna prosjek razreda, svaki je učenik drugoga razreda trgovačkoga smjera iz Srednje škole Vrbovec prosječno prepoznao 6 % riječi iz drugih hrvatskih regija. Na Slici 32 prikazat ćemo odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi čije su značenje pokušavali opisati učenici toga razreda.

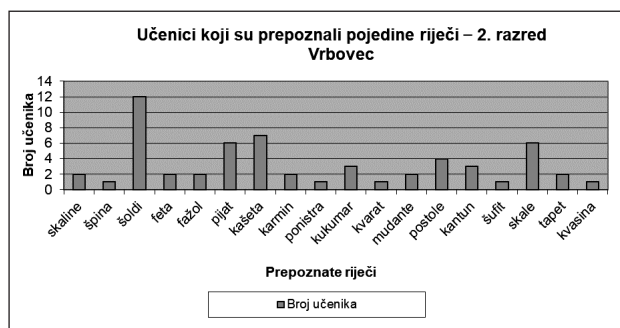

SLIKA 32. Odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi kod učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

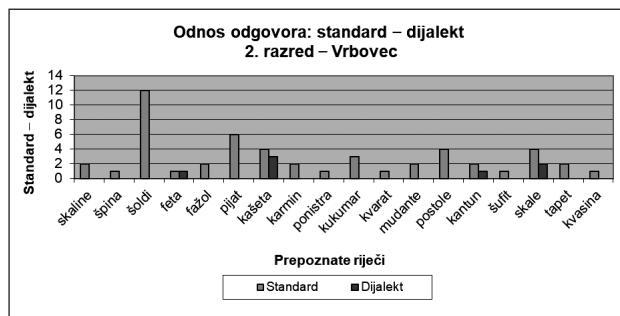
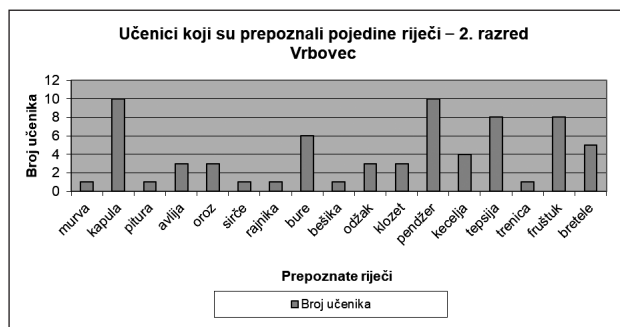
Kao što možemo vidjeti na grafikonu, na 65 % riječi nitko od učenika nije točno odgovorio, dok je kod 35 % riječi barem netko od učenika znao značenje riječi.

Sljedeće riječi nitko od učenika nije prepoznao: *špaline, škafetin, kušin, veštit, katriga, štikadent, bokun, malta, lata, špigete, vešta, kotula, takujin, lavandin, kain, masklin, kaciola, škrovada, traverša, karijola, koltrine, perun, pošada, bonegracija, poma, manistra, furešti, vida, gurla, polpeta, portun, fjok, žvelto, imbotida, kapelin, prežun, kacavida, bruškin, ražentati, puntižela, babarin, švera, grop, pinel, điletin, kućarin, montura, ferata, fumar, lancun, banak, banj, pirija, teća, orzo, salbun, šugaman, pitar, ređipet, trpeza, čilim, lona, čantati, rina, pertle*. Za svaku ćemo prepoznatu riječ utvrditi koliko ju je učenika prepoznalo (Slika 33).

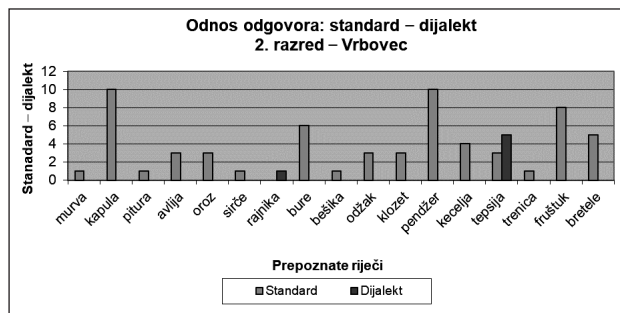
Ovakvo predočavanje prepoznatih riječi znatno nam jasnije pokazuje da je situacija s prepoznatim riječima i u drugome razredu znatno lošija negoli nam omjer od 65 % prema 35 % iz prethodne tablice govori. Dosta je riječi kojima je značenje pravilno razumjelo tek nekoliko učenika. Tako je riječima *špina, ponistra, kvarat, šufit, kvasina, murva, pitura, sirče, rajnika, bešika i trenica* značenje znao tek po jedan učenik. Po dva učenika znala su značenje riječi *skaline, feta, fažol, karmin, mudante, tapet*, dok su po tri učenika znala značenje riječi *kukumar, kantun, avlija, oroz, odžak i klozet*. Četiri su učenika pravilno opisala riječi *postole i kecelja*, pet učenika riječ *bretele*, a šest učenika riječi *pijat, skale i bure*. Sedam je učenika prepoznalo riječ *kašeta*. Osam učenika prepoznaje značenje riječi *tepsija i fruštuk*. Deset učenika prepoznaje značenje riječi *kapula i pendžer*, dok dvanaest učenika točno opisuje značenje riječi *šoldi*. Za svaku ćemo prepoznatu riječ usporediti dobivene odgovore na jezičnome standardu i na dijalektu (Slika 34).

SLIKA 33. Broj učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera koji su prepoznali određene riječi – Srednja škola Vrbovec

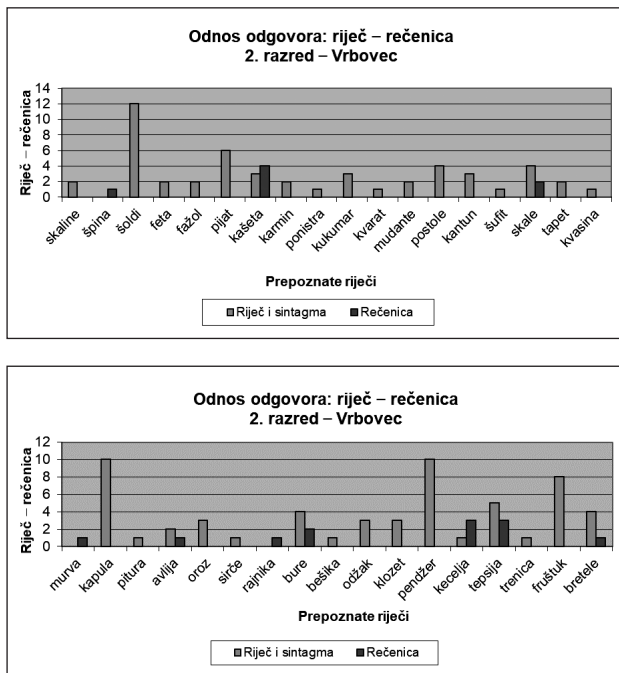

SLIKA 34. Usporedba odgovora na jezičnome standardu i na dijalektu učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

Iz grafikona na Slici 34 razvidno je da učenici na većinu riječi odgovaraju jezičnim standardom. Jedino na riječ *rajnika* imamo dijalektalni odgovor *rajngla*. Kod svega nekoliko riječi odgovori su mješoviti, standardni i dijalektalni (*feta*, *kašeta*, *kantun*, *skale*, *tepsija*), ali uglavnom prevladavaju odgovori na jezičnome standardu.

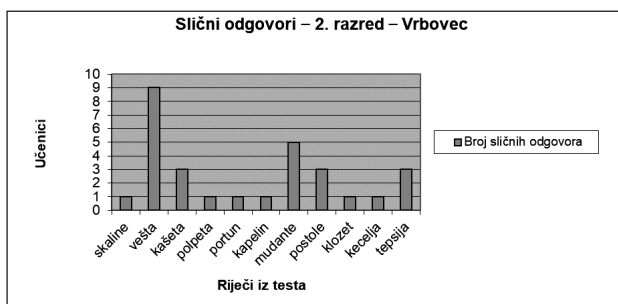
Za svaku ćemo prepoznatu riječ usporediti dobivene odgovore dane cijelom rečenicom ili jednom riječju, odnosno kratkom sintagmom od dvije-tri riječi (Slika 35).

SLIKA 35. Usporedba odgovora jednom riječju ili rečenicom učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

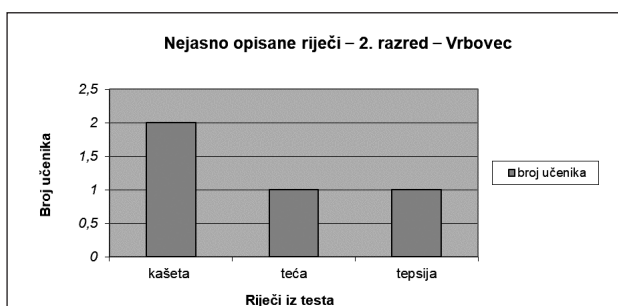
Iz grafikona sa Slike 35 možemo iščitati da učenici drugoga razreda najveći broj riječi opisuju samo jednom riječju (*skaline*, *šoldi*, *feta*, *fažol*, *pijat*, *karmin*, *ponistra*, *kukumar*, *kvarat*, *mudante*, *postole*, *kantun*, *šufit*, *tapet*, *kvasina*, *kapula*, *pitar*, *oroz*, *sirče*, *bešika*, *odžak*, *klozet*, *pendžer*, *trenica*, *fruštuk*). Kod nekih riječi nalazimo miješane odgovore (*kašeta*, *skale*, *avlija*, *bure*, *kecelja*, *tepsija*, *bretele*), dok su svega nekoliko riječi opisali isključivo cijelom rečenicom (*špina*, *murva* i *rajnika*). Evidentno je da se u drugome razredu učenici znatno više izražavaju jednom riječju nego u prvome razredu pa iz toga možemo zaključiti da im je sposobnost izražavanja lošija nego kod učenika prvoga razreda.

Na sljedećoj ćemo slici prikazati riječi koje su učenici drugoga razreda trgovačkoga smjera iz Srednje škole Vrbovec zamijenili riječima sličnoga značenja.

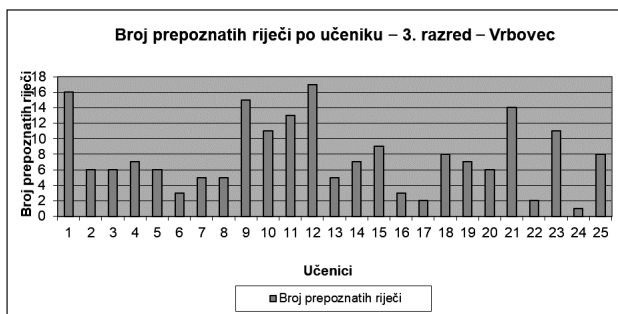
SLIKA 36. Slični odgovori učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

I u ovome razredu gotovo polovica učenika, odnosno njih devet, ne zna da je *vešta* haljina, već smatra da je to *vesta*. Pet je učenika za *mudante* reklo da su *hlače*. Za *postole* pretpostavljaju da je *postolar*, *čovjek koji popravlja cipele*. *Tepsija* je tava, *kašeta* je *kutija*, *klozet* je *wc papir*. *Skaline* su *ljestve*. Učenici na kontinentu i inače često zamjenjuju značenje *skalina* i *skala*. *Polpeta* je samo *šnicla*. *Kecelja* je *kuta*. *Portun* je ograda kroz koju se ulazi u nečije dvorište. *Kapelin* je *kapa*. Izdvojit ćemo i riječi koje su nejasno opisane, a iz opisa se ne može jasno zaključiti na što se točno misli (Slika 37).

SLIKA 37. Slični odgovori učenika drugoga razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

U tom razredu nema mnogo riječi koje su bile nejasno opisane. Samo su tri takve riječi: *kašeta*, *teća* i *tepsija*. Zanimljivo je kako su sve tri bile jednostavno opisane samo kao *posuda*.

SLIKA 38. Broj riječi koje je prepoznao svaki učenik trećega razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

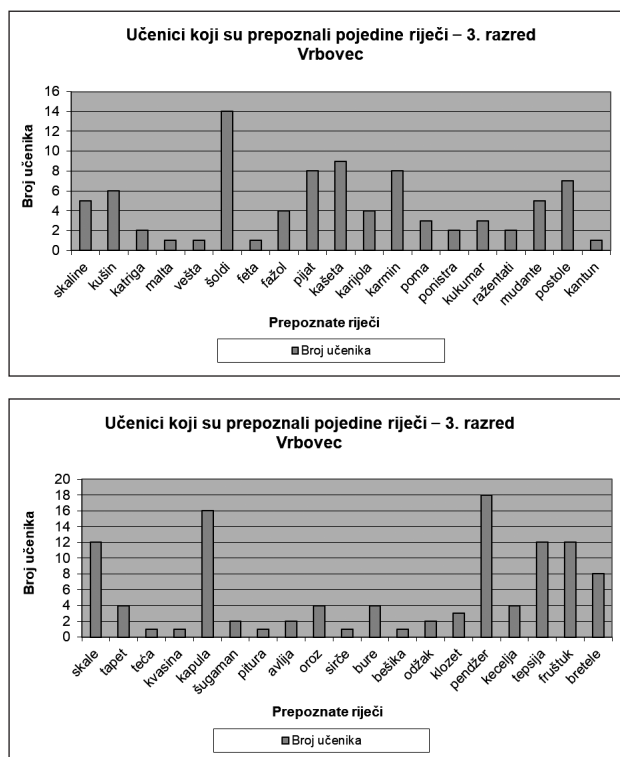
Nakon odgovora učenika drugoga razreda analizirat ćemo odgovore učenika trećega razred trgovačkoga smjera iz Srednje škole Vrbovec. Na Slici 38 prikazani su rezultati prepoznatih riječi svakoga pojedinog učenika toga razreda. Testiranju je pristupilo dvadeset i pet učenika.

Kada se izračuna prosjek razreda, svaki je učenik trećega razreda trgovačkoga smjera iz Srednje škole Vrbovec prosječno prepoznao 7,72 % riječi iz drugih hrvatskih regija. Na Slici 39 prikazat ćemo odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi čije su značenje pokušavali opisati učenici toga razreda.

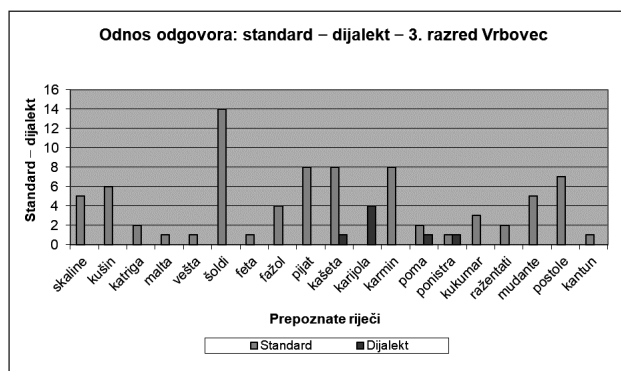
SLIKA 39. *Odnos prepoznatih i neprepoznatih riječi kod učenika trećega razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec*

Kao što je vidljivo s grafikona na Slici 39, na 62 % riječi nitko od učenika nije točno odgovorio, dok je kod 38 % riječi barem netko od učenika znao značenje riječi. Sljedeće riječi nitko od učenika nije prepoznao: *špaline, škafetin, veštit, štikadent, bokun, lata, špigete, špina, kotula, takujin, lavandin, kain, mašklin, kaciola, škrovada, traverša, koltrine, perun, pošada, bonegracija, manistra, furešti, vida, kvarat, gurla, polpeta, portun, fjok, žvelto, imbotida, kapelin, prežun, kacavida, bruškin, puntižela, babarin, švera, grop, pinel, džiletin, kućarin, montura, ferata, fumar, šufit, banak, banj, pirija, orzo, murva, salbun, pitar, ređipet, trpeza, rajnika, ćilim, lona, čantati, rina, pertle, trenica*. Za svaku ćemo prepoznatu riječ utvrditi koliko ju je učenika prepoznalo (Slika 40).

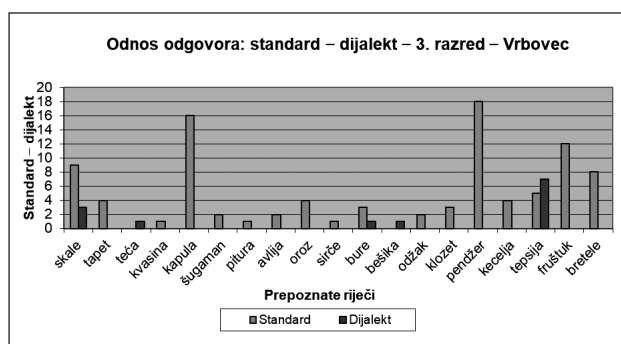

SLIKA 40. Broj učenika trećega razreda trgovačkoga smjera koji su prepoznali određene riječi – Srednja škola Vrbovec

Ovakvo predočavanje prepoznatih riječi znatno nam jasnije pokazuje da je situacija s prepoznatim riječima i u trećem razredu znatno lošija negoli nam omjer od 62 % prema 38 % iz prethodne tablice govori. Riječima je *malta*, *vešta*, *feta*, *kantun*, *teća*, *kvasina*, *pitura*, *sirče*, *bešika* značenje znao tek po jedan učenik. Po dva učenika znala su značenje riječi *katriga*, *ponistra*, *ražentati*, *šugaman*, *avlija* i *odžak*, dok su po tri učenika pravilno opisala riječi *poma*, *kukumar*, *bure* i *klozet*. Četiri su učenika prepoznala riječi *fažol*, *karijola*, *tapet*, *oroz* i *kecelja*, a pet učenika riječi *skaline* i *mudante*. Šest učenika prepoznaje riječ *kušin*, a sedam ih prepoznaje riječ *postole*. Jako je mali broj riječi koje je prepoznao veći broj učenika. Osam učenika prepoznaje riječi *pijat* i *karmin*, a devet *kašeta*. Najviše je učenika prepoznalo riječi *skale*, *tepsija*, *fruštuk* (dvanaest učenika), *šoldi* (četnaest učenika), *kapula* (šesnaest učenika) i *pendžer* (osamnaest učenika). Za svaku ćemo prepoznatu riječ usporediti dobivene odgovore na jezičnome standardu i na dijalektu (Slika 41).

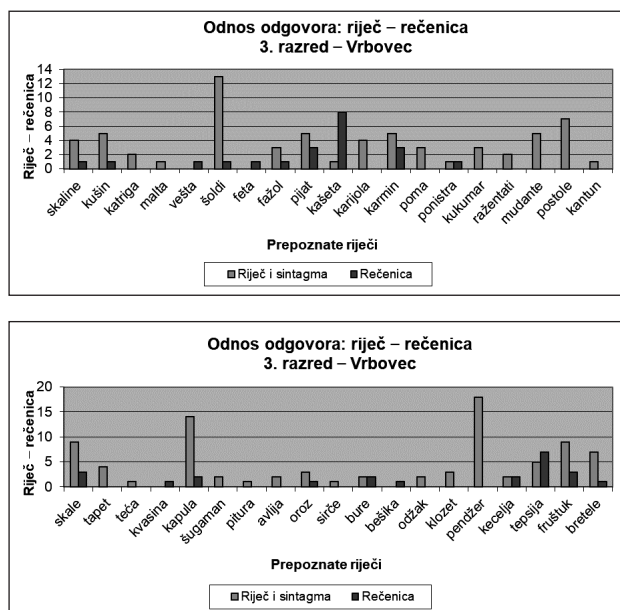

SLIKA 41. *Usporedba odgovora na jezičnome standardu i na dijalektu učenika trećega razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec*

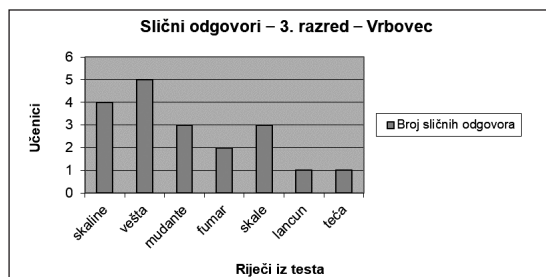
Na većinu riječi učenici

odgovaraju jezičnim standardom. Jedino na riječi *karijola*, *teča* i *bešika* imamo isključivo dijalektalne odgovore. Kod svega nekoliko riječi nalazimo miješane odgovore, standardne i dijalektalne (*kašeta*, *poma*, *ponistra*, *skale*, *bure*, *tepsija*), ali uglavnom prevladavaju odgovori na jezičnome standardu. Za svaku ćemo prepoznatu riječ usporediti dobivene odgovore dane cijelom rečenicom ili jednom riječju, odnosno kratkom sintagmom od dvije-tri riječi (Slika 42).

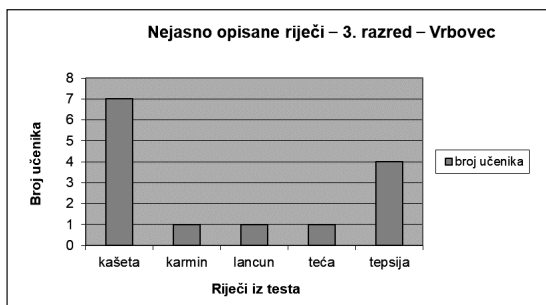
SLIKA 42. *Usporedba odgovora jednom riječju ili rečenicom učenika trećega razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec*

Iz grafikona na Slici 42 razvidno je da učenici trećega razreda najveći broj riječi opisuju samo jednom riječju (*katruga*, *malta*, *karijola*, *poma*, *kukumar*, *ražentati*, *mudante*, *postole*, *kantun*, *tapet*, *teča*, *šugaman*, *pitura*, *avlija*, *sirče*, *odžak*, *klozet* i *pendžer*). Na neke riječi učenici daju mješovite odgovore, dio ih odgovara jednom riječju, a dio cijelom rečenicom (*skaline*, *kušin*, *šoldi*, *fažol*, *pijat*, *kašeta*, *karmin*, *ponistra*, *skale*, *kapula*, *oroz*, *bure*, *kecelja*, *lepsija*, *fruštuk* i *bretele*). U tim kombinacijama ipak prevladavaju odgovori samo s jednom riječju. Svega je nekoliko riječi opisano isključivo cijelom rečenicom (*vešta*, *feta*, *kvasina* i *bešika*). Sposobnost je učeničkoga izražavanja nešto bolja nego u drugome razredu, ali zabrinjava što je lošija nego u prvome razredu jer se učenici trećega razreda znatno više izražavaju jednom riječju nego učenici prvoga razreda. Na sljedećoj ćemo slici prikazati riječi koje su učenici trećega razreda trgovačkoga smjera iz Srednje škole Vrbovec zamijenili riječima sličnoga značenja (Slika 43).

SLIKA 43. *Slični odgovori učenika trećega razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec*

Pet učenika ne zna da je *vešta* haljina, već smatra da je to *vesta*. Učenici miješaju *skaline* i *skale*. Četvero učenika misli da su *skaline* zapravo *ljestve*, *lojtre*, *skale*, na čemu *građevinari stoje*, dok tri učenika misle kako su *skale* u stvari *stepenice*. *Mudante* su opisane kao *hlače*. *Fumar* je *pušač* i *cigareta*. *Lancun* je opisan kao *poplun*. Izdvojiti ćemo i riječi koje su nejasno opisane, a iz opisa se ne može zaključiti na što se točno misli (Slika 44).

SLIKA 44. Nejasno opisane riječi kod učenika trećega razreda trgovačkoga smjera – Srednja škola Vrbovec

Sedam je učenika riječ *kašeta* opisalo samo kao *posuda*. *Tepsija* je opisana kao *zdjela* ili *posuda*. *Lancun* je *pokrivač*, *služi za pokrivanje prilikom spavanja*. *Teća* je *posuda za jelo*, a *karmin* je *crvena boja*.

Prokomentirat ćemo i niz zanimljivih pogrešnih odgovora koje su učenici davali na pojedine riječi, a koji su se učestalo ponavljali u svim trima razredima kod učenika u Srednjoj školi Vrbovec. Uglavnom je riječ o talijanizmima i turcizmima. Riječ *špigete* (vezice) najveći broj učenika svih razreda zamjenjuje sa *špagetima za jelo* (tjesteninom) (dvadeset i sedam učenika prvoga razreda, trinaest učenika drugoga razreda i dvanaest učenika trećega razreda). Riječ *lavandin* ‘umivaonik’ također je dosta učenika u svim razredima poistovjetilo s *lavandom* (osamnaest učenika prvoga razreda, jedanaest učenika drugoga razreda, četiri učenika trećega razreda). Riječ *špina* ‘slavina’ učenici doživljavaju uglavnom kao *špinat* (jedanaest učenika prvoga razreda, četiri učenika drugoga razreda i tri učenika trećega razreda). *Kukumar* ‘krastavac’ učenici zamjenjuju drugim vrstama povrća, pa i životinjama: *kukuruz*, *krumpir*, *rajčica*, *sitne bobice za jelo*, *pijetao* (osam učenika prvoga razreda, dva učenika drugoga razreda i dva učenika trećega razreda). *Karijola* ‘tačke’ najčešće je opisana kao *vrsta povrća* – *karfiol* (sedam učenika prvoga razreda, četiri učenika drugoga razreda i jedan učenik trećega razreda). *Kvasinu* ‘ocat’ poistovjećuju s *kvascem za dizanje tijesta* (dvadeset i jedan učenik prvoga razreda, dvanaest učenika drugoga razreda i šest učenika trećega razreda). Slavonizam je *sirče* ‘ocat’ također izazvao mnogo pogrešnih asocijacija. Najviše učenika tu riječ opisuje kao *sir*, dok ju je nekoliko učenika opisalo kao *sirutka* ili *siroč* (šesnaest učenika prvoga razreda, sedam učenika drugoga razreda i jedan

učenik trećega razreda). *Grop* 'čvor' učenike asocira na *grob* i *groblje*: *mjesto gdje se pokopavaju mrtvi, mjesto gdje poživaju mrtve duše, groblje, gdje se pokapaju umrli* (jedanaest učenika prvoga razreda, tri učenika drugoga razreda i dva učenika trećega razreda). *Feta* 'kriška' najčešće biva vrsta sira. Asocijacija na *Feta sir*: *sir, vrsta sira, Feta sir* (šest učenika prvoga razreda, pet učenika drugoga razreda i tri učenika trećega razreda). *Kučarin* (mala žličica za kavu) opisuju kao nešto vezano uz kuću, uglavnom kao osobu u kući ili samu kuću: *kućanica, žena koja radi doma, osoba koja stalno radi neke poslove po kući, čovjek koji živi u kući, stanovnik, kućanica, čovjek u kući, gazda, žena koja se brine o kući, čovjek koji je stalno u kući, domaćin, graditelj, kuća, naselje* (trinaest učenika prvoga razreda, pet učenika drugoga razreda i dva učenika trećega razreda). *Perun* 'vilica' učenici doživljavaju uglavnom kao *peron na kome vlak stoji, stanica (peron), peron na kolodvoru* ili biljku *peršin* (pet učenika prvoga razreda, tri učenika drugoga razreda i dva učenika trećega razreda). Riječ *pošada* 'vrsta noža' protumačena je nizom različitih riječi, ali istih u svim razredima: *posada na brodu, pošta, pošta – dokumenti koje dobivamo, vrsta hrane, postaja policijska, pošiljka* (sedam učenika prvoga razreda, dva učenika drugoga i dva učenika trećega razreda). Riječ *postole* 'cipele' učenici uglavnom tumače kao *postolje*, uz po jedan opis *stol, pastele* i *podstave* (osam učenika prvoga razreda i po jedan učenik drugoga i trećega razreda). *Banj* 'kupaonica' učenike asocira na *panj nastao rušenjem drveća u šumi* (osam učenika prvoga razreda i dva učenika drugoga razreda). *Banak* 'maleni stolac tronožac' protumačen je kao *banka, ustanova u kojoj se posuđuju novci* (deset učenika prvoga razreda, pet učenika drugoga razreda i jedan učenik trećega razreda). *Kapelin* 'šešir' opisuju na nekoliko načina: *kapetan broda, kapelica, mjesto gdje se ljudi mole, kapela, kapelan, svećenik, župnik, službenik u crkvi, toranj* (deset učenika prvoga razreda, tri učenika drugoga razreda i dva učenika trećega razreda). *Ćilim* 'tepih' opisuju kao ljuti začim *čili* (sedam učenika prvoga razreda, četiri učenika drugoga razreda i dva učenika trećega razreda). Riječ *tapet* 'tepih' učenike asocira na *tapete za lijepljenje na zid* (devet učenika prvoga i četiri učenika drugoga razreda). *Lona* 'noćna posuda' komentirana je najčešće kao *lonac, u njemu se kuha hrana* (sedam učenika prvoga i četiri učenika drugoga razreda). Riječ *čantati* 'prigovarati' opisuje se kao *pričati, razgovarati* i *čitati* (pet učenika prvoga razreda, dva učenika drugoga i dva učenika trećega razreda). Riječ *bure* 'bačva' opisana je kao *bura, vjetar, vrsta vjetra, jaki vjetar na jadrani* i *burek* (šest učenika prvoga razreda i dva učenika trećega razreda). *Karmin* 'šminka, ruž za usne' opisana je uglavnom kao *karmine kada ljudi umiru, sprovod, jelo i piće poslije nečijeg sprovoda, karmin/peć, peć*, ali i *svatovi* (sedam učenika prvoga razreda, pet učenika drugoga razreda i jedan učenik trećega razreda). *Điletin* 'prsluk' veći dio učenika asocira na *žilete – stvar za brijanje*

– *britvice*, prema marki britvica. Manji dio učenika ta riječ asocira na želatinu (tri učenika prvoga razreda, četiri učenika drugoga razreda i jedan učenik trećega razreda). Nekoliko su riječi učenici pokušali protumačiti analogijom prema stranim jezicima. Tako su riječ *bonegracija* ‘prečka na koju se vješa zastor’ opisali kao *puno hvala*, *zahvaljivanje*, *hvala lijepa*, prema talijanskom jeziku (tri učenika prvoga i dva učenika drugoga razreda). *Klozet* ‘zahod’ ih je nekoliko opisalo kao *ormar*, vjerojatno prema engleskom *closet* (četiri učenika prvoga razreda, osam učenika drugoga razreda i pet učenika trećega razreda).

ZAKLJUČAK

Iz provedenih analiza možemo neprijeporno zaključiti da učenici uglavnom prepoznaju izrazito mali broj riječi iz drugih hrvatskih regija. Učenici su Trgovačke škole Split u prosjeku prepoznali dva do tri puta više riječi od učenika Srednje škole Vrbovec.

U Splitu i Vrbovcu u svim se trima razredima ponavlja određeni broj istih riječi koje su učenici prepoznali, odnosno koje nitko od učenika nije prepoznao. Od trideset i šest prepoznatih riječi koje su najfrekventnije u svim trima razredima Trgovačke škole Split sedam je slavonizama, što je otprilike očekivan odnos jer je i među ponuđenih sto riječi u anketnome upitniku dvadeset posto slavonizama, dok su ostale riječi više u upotrebi u Prigorju. Također je i nekoliko standardnih riječi (*žlijeb*, *remen*, *flaša*, *plahta*, *lijevak*, *tegla* i *tijesto*). Zanimljivo je da standardne riječi nisu redovito među onom skupinom riječi kojima je značenje opisao najveći broj učenika u razredu, s izuzetkom riječi *remen*. To pokazuje da učenici imaju problema ne samo s poznavanjem leksika dijalekata iz drugih hrvatskih regija, već i s leksikom hrvatskoga jezičnog standarda. Stoji i Žanićeva teza da “u Hrvatskoj i za Hrvate pitanje *dijalekta* nije nešto što se urbanizacijom *rješava*, u smislu da je gradsko stanovništvo obrazovanije, da je posredstvom novina, kasnije i drugih medija, i raznih službenih spisa svakodnevno izloženo pisanom standardu i često ga prisiljeno prakticirati, te da je uključeno u kompleksnije i prostorno šire društvene mreže od ruralnoga, te time sklonije rabiti barem aproksimaciju standarda” (Žanić 2016: 19), već najjači regionalni varijeteti za svoje govornike postaju izrazito prestižni (Žanić 2016; v. i Jutrović 2010: 284).

U svim razredima Srednje škole Vrbovec učenici redovito prepoznaju značenje dvadeset i devet riječi, dok se još dvadeset i dvije riječi pojavljuju sporadično samo u po jednome razredu i značenje im zna jedan ili dva učenika. Zanimljivo, od svih prepoznatih dvadeset i devet riječi koje su najfrekventnije u svim trima razredima gotovo

je polovica slavonsizama, što je iznimno velik nesrazmjer s obzirom na to da je među sto ponuđenih riječi u anketnome upitniku bilo osamdeset riječi iz Dalmacije i svega dvadeset riječi iz Slavonije. Uzrok možemo potražiti i u tome što je 30 % učenika u školi štokavaca, a dobar je dio njih doselio u vrijeme Domovinskoga rata iz Bosne i Hercegovine, pa su im poznati slavonsizmi i turcizmi.

Za svaku smo prepoznatu riječ usporedili dobivene odgovore na jezičnome standardu i na dijalektu kako bismo usporedbom učeničkih odgovora riješili istraživačku dvojbu: izražavaju li se učenici na hrvatskome jezičnom standardu ili u njihovu izražavanju prevladava dijalekt? Učenici u Srednjoj školi Vrbovec na većinu riječi odgovaraju jezičnim standardom, dok je kod učenika iz Trgovačke škole Split puno izraženiji broj odgovora na dijalektu. Uzrok bi, među ostalim, mogao bi biti proširena pojava u Dalmaciji da mnogi nastavnici koji ne predaju Hrvatski jezik svoje predmete predaju ne vodeći dovoljnu brigu o hrvatskome jezičnom standardu, već im je diskurs u učionici bliži dijalektu nego standardu. Međutim, poznato je kako je “u školama Republike Hrvatske hrvatski udžbeni i nastavni jezik, to jest jezik koji se uči i jezik na kojem se izvodi nastava svih školskih predmeta. Tako su učitelji hrvatskoga jezika svi nastavnici koji na hrvatskom jeziku poučavaju učenike u matematici, fizici, kemiji, biologiji, zemljopisu, povijesti i ostalim predmetima” (Težak 1996: 14).

Učenici su zamoljeni da riječi koje prepoznaju opišu punom rečenicom, a ne samo istoznačnicom, pa smo za svaku prepoznatu riječ usporedili dobivene odgovore dane cijelom rečenicom ili jednom riječju. Usporedba nam je poslužila da utvrdimo sposobnost učeničkoga izražavanja. Učenici uglavnom odgovaraju jednom riječju, što svjedoči o njihovoj slaboj sposobnosti izražavanja. Zabrinjavajuće je što se u obje škole najviše punom rečenicom izražavaju učenici prvoga razreda, a najmanje učenici trećega razreda.

Iz navedenoga možemo zaključiti da bi učenicima trgovačkoga smjera, koji zbog prirode posla često mijenjaju radnu sredinu, trebalo povećati broj sati iz područja dijalektologije kako bi lakše prevladali nedostatke u komunikaciji s ljudima iz različitih hrvatskih regija. To bi bilo korisno i za ostala uslužna zanimanja, poput frizera, kozmetičara, konobara, pedikera i slično. Valjalo bi razmisliti o prilagodbi programa Hrvatskoga jezika za različite strukovne sektore, kao što im je prilagođena i nastava stranih jezika (o tome v. u: Okvirni nastavni programi općeobrazovnih predmeta u srednjim školama 1997: 52), pa postoje programi tehničkih i srodnih proizvodnih struka, programi za hotelijersko-turističke tehničare, programi za ugostitelje te programi za ekonomsku i trgovačku struku, koji su izrađivani na temelju specifičnih komunikacijskih potreba pojedinih skupina zanimanja.

Samo izvođenje nastave dijalektologije bilo bi dobro dovoditi u vezu s nastavom

povijesti jezika u programima projektne nastave, kako je to izvrsno u članku “Projekt *Povijesti jezika i dijalektologije* ili Kako obraditi lekcije na kraju udžbenika?” prikazala Marina Čubrić (2017).

Valjalo bi provesti opsežnija istraživanja o sposobnostima izražavanja i ostalih zanimanja iz područja ekonomije, trgovine i poslovne administracije, pa i zanimanja iz ostalih obrazovnih sektora kako bi se dobila jasnija slika učeničkih kompetencija. U tom kontekstu vrijedi spomenuti i razmišljanje Stjepana Hranjeca, koji opisujući rad odgojitelja predškolske djece i učitelja u kajkavskoj sredini, konstatira sljedeće: “(...) bio kajkavac ili ne, odgojitelj bi morao poznavati narječje najuže lokalne sredine u kojoj radi, inače će komunikacija biti gotovo blokirana” (Hranjec 2004: 60) te dodaje: “Učitelj, kao i odgajatelj mora poznavati lokalni govor kraja, dakle nije dostatno da je samo kajkavac. Inače, bit će nesporazuma kao i u vrtiću” (Hranjec 2004: 60). To, naravno, vrijedi za svako zanimanje. S njim ćemo se složiti i u konstataciji da “hrvatska narječja, osobito na razini govora, moraju dobiti u školi što više zraka, ne samo glede njihove puke komunikacijske uporabe nego i upoznavanja, to jest njihova statusa” (Hranjec 2004: 61).

Zbog utvrđenoga izražavanja učenika u Dalmaciji na dijalektu trebalo bi se ozbiljnije pozabaviti didaktikom hrvatskoga standardnog jezika u nastavi zemljopisa, matematike i ostalih nastavnih predmeta.

LITERATURA

- BENJAK, Mirjana. 2001. *Književnost(i) u kontaktu: suvremena srednjoeuropska pripovjedna proza u gimnazijskoj nastavi književnosti*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- BEZIĆ, Maja. 2016. “Semantička adaptacija talijanizama u splitskom govoru”. *Fluminensia* 28, 2: 39–51.
- CHESIRE, Jennifer. 2007. “Dialect and Education: Responses from Sociolinguists”, u: Papapavlou, A.; Pavlov, P. (ur.). *Sociolinguistic and Pedagogical Dimensions of Dialects in Education*. Cambridge: Cambridge Scholars Publishing: 14–34.
- ČUBRIĆ, Marina. 2017. “Projekt *Povijesti jezika i dijalektologije* ili Kako obraditi lekcije na kraju udžbenika?”. *Hrvatski jezik* 4: 11–15.
- GDJE ZAŠTO KAKO u srednju školu i zanimanje?. 2000. Zagreb: Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske.
- GRANIĆ, Jagoda. 2003. “Sociolingvistička dimenzija komunikacijske kompetencije u višejezičnoj sredini”, u: Kovačević, Melita; Pavličević-Franić, Dunja (ur.). *Komu-*

- nikacijska kompetencija u višejezičnoj sredini. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu – Naklada Slap: 79–88.
- HRANJEC, Stjepan. 2004. "Govor đaka kajkavaca". *Govor* 21, 1: 57–63.
- "Hrvatski jezik za trogodišnje strukovne škole". *Glasnik ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske*, posebno izdanje, Zagreb, 1. kolovoza 1995.: 193–197.
- IVŠIĆ, Stjepan. 1936. "Jezik Hrvata kajkavaca". *Ljetopis JAZU* 48: 47–88.
- "Jedinstveni nastavni plan i okvirni obrazovni program za zanimanje prodavač", Ministarstvo gospodarstva rada i poduzetništva, *Narodne novine* 080/2007, 2007.
- JUTRONIĆ, Dunja. 2010. *Spliski govor od vapura do trajekta: Po čemu će nas pripoznavat*. Split: Naklada Bošković.
- JUTRONIĆ, Dunja. 2013. *Rječnik splitskoga govora*. Split: Slobodna Dalmacija.
- KALINSKI, Ivan; Lončarić, Mijo, 1994. "Vrbovečki kajkavski govor". *Rasprave: časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 20, 1: 105–113.
- LISAC, Josip. 2009. *Hrvatska dijalektologija 2. Čakavsko narječje*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- LONČARIĆ, Mijo. 1986. "Bilogorski kajkavski govori". *Rasprave Zavoda za jezik* 12, 1: 5–221.
- LJUBEŠIĆ, Marko. 2011. "Interkulturalizam u nastavi istarske zavičajne književnosti". *Hrvatski* 9, 2: 9–49.
- MENAC-MIHALIĆ, Mira; MENAC, Antica. 2011. *Frazeologija splitskog govora s rječnicima*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- MILAS, Mate. 2016. "Pouka o nestandardnim riječima u osnovnoj i srednjoj školi". *Hrvatski jezik* 3: 13–20.
- "Nastavni planovi i okvirni programi za područje ekonomije i trgovine". *Glasnik Ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske*, posebno izdanje, broj 5, Zagreb, kolovoz 1996.
- "Nastavni plan i program za osnovnu školu". 2006. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.
- "Okvirni nastavni programi općeobrazovnih predmeta u srednjim školama". *Glasnik Ministarstva prosvjete i športa Republike Hrvatske*, posebno izdanje, broj 11, Zagreb, lipanj 1997.
- PANDŽIĆ, Vlado. 2001. "Metodološka (metodička) obilježja programa hrvatskoga jezika, književnosti i jezičnoga izražavanja za gimnazije i strukovne škole", u: Pandžić, Vlado. *Govorno i pismeno izražavanje u srednjoj školi*. Zagreb: Profil: 73–85.
- PERUŠKO, Tone. 1961. *Materinski jezik u obaveznoj školi*. Zagreb: Pedagoško-književni zbor.
- PETROVIĆ, Bernardina; BRAČ, Ivana. 2008. "Slavonski dijalekt u udžbenicima hrvat-

- skoga jezika i književnosti”. *Hrvatski* 6, 2: 173–183.
- TEŽAK, Stjepko. 1996. *Teorija i praksa nastave hrvatskoga jezika 1*. Zagreb: Školska knjiga.
- TURZA-BOGDAN, Tamara. 2009. “Stavovi nastavnika o kajkavskome narječju”. *Hrvatski* 7, 1: 173–192.
- TURZA-BOGDAN, Tamara. 2011. “Kajkavsko narječje i književnost u nastavnim planovima i programima”, u: Bežen, Ante; Blažeka, Đuro (ur.). *I. međimurski filološki dani*. Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu: 183–191.
- TURZA-BOGDAN, Tamara. 2013. *Kajkavsko narječje u nastavi hrvatskoga jezika / Prilozi za osnovnoškolsku nastavu*. Čakovec: Ogranak Matice hrvatske u Čakovcu.
- Upis u srednju školu 2003*. Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske / Hrvatski zavod za zapošljavanje, Zagreb, 2003.
- VISINKO, Karol. 2010. *Jezično izražavanje u nastavi hrvatskoga jezika. Pisanje*. Zagreb: Školska knjiga.
- Vodič kroz zanimanja. Izaberite između 260 zanimanja*. Zagreb: Razbor, 1998.
- ŽANIĆ, Ivo. 2016. *Jezična republika: Hrvatski jezik, Zagreb, Split i popularna glazba*. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.

KNOWLEDGE OF DIALECT WORDS OF STUDENTS IN TRADE ORIENTATION

The paper presents the results of the research conducted with the aim of determining the understanding of dialectal words of the students of trading orientation. The field research was carried out in three classes of the secondary School of Commerce in Split and three classes of the Secondary School in Vrbovec. One hundred and fifty-three students filled in the questionnaires. Students at the Split school were offered one hundred words that are common in Prigorje and Slavonija, and in the Vrbovec school, students had to recognise one hundred words which are common in Dalmatia and Slavonija. The average number of familiar words was calculated in all classes, and in trying to establish a more realistic relationship between the recognised and unrecognised words, we also determined how many students had known each word and which words were understood by most students. By comparing the students' answers, we also solved the research dilemma: whether students speak the Croatian language standard or their dialect prevails in their expression. The ability to express themselves was also determined. The analysis has undoubtedly shown that students mostly recognise a tiny number of words from other Croatian regions. However, it should be noted that the students of the Split School of Commerce on average identified almost three times more words than the students of Vrbovec Secondary School. The students of Vrbovec mainly use the language standard, while those from Split are more likely to respond in their dialect. The results of the research have shown that first-grade students have the best ability to express themselves. Due to the established insufficient knowledge of Croatian dialects and speeches, students of trade orientation, who often change the working environment due to the nature of the work, should have an increased number of teaching hours in the area of dialectology. In that way, they would overcome the shortcomings in communicating with people from different regions of Croatia. This change in the curriculum would also be useful for other service occupations. Due to the established state of dialect speaking of students in Dalmatia, the didactics of the Croatian standard language in the teaching of other subjects should be taken seriously.

KEYWORDS:

dialectology, Croatian language, shop assistant, teaching process

